

Köves József

MÁSIK ÉLETEM

© Köves József

Magánkiadás

2025

Másik életem

Írtam én egy könyvet (a Magyar Elektronikus Könyvtárban is megtalálható), még 2002-ben jelent meg, 64 éves koromban.

Feleségem tavaly decemberi halála indította meg hogy azt a könyvet gondolat ha nem is úgy mint az előzőt folytassam, kiegészítsem. Annak a könyvnek az volt a címe hogy ha jól emlékszem. És az alcíme: egyik életem. Most azt a címet adom a kiegészítésének: Másik Életem. Több helyen írom le benne azt a szót: csapongok. Igaz ez az egyes– mondjuk úgy – fejezetek vagy részek elé és közben hogy csapongok. Az az írom, ahogy eszembe jut. Nincs lineáris sorrendje: van ahol 61 évig társam és családja életéről sorsáról beszélek (már amennyit össze tudok szedni, hiszen Juli (Julika) Sem sokra emlékezett a gyerekkorából pontosabban a kisgyerek korából. Írok persze - ez a legtöbb rész ebben a könyvecskében - kettőnk sorsáról pontosabban lakásunktól lakhelyünk lakhelyüinktől nyaralóról, lényeges és lényegtelen dolgokat de olyanokat amelyik nekem fontosak, amelyekben benne volt a sorsunk a világunk.

Így hát ezek az írások tulajdonképpen egymással csak lazán összefüggő, valóban csapongóan megírt részletek.

Azaz: az életünk.

Apósom lett

Ez most azért kerül ide külön fejezetként, mert december 8-án került odaát. Hamarosan követem: másfél éve megkaptam a halálos ítéletem.

A felesége már eltűnt, nem lehetett róla tudni semmit. Nem maradhatott a Teréz körúti lakásban kétéves kislányával. Kivitte Újpestre, ismerősöket kért, hogy fogadják be.

Egy módos család feje megengedte, hogy a gyerek ott maradjon a fonott kosárban. Két váltás tiszta ruha is volt a gyerek lábainál, az apa mindig is pedáns ember volt. Majd a cseléd lány vigyáz rá.

Tudta, hogy bujkálásra kényszerül vagy elviszik. Már kétszer megszökött.

Egyszer kivitték a Duna-partra. A nyilasoknak addigra fogytán volt a lőszerük, praktikus módon párosával összekötötték csuklójuknál az embereket. Ha az egyiket eltalálják, a társa is vele zuhan a jeges Dunába. Találékony nép a magyar.

Egy erős, fiatal férfival kötözték össze a csuklójuknál. Társa valaha vízilabdázott. Ő súgta oda, hogy ha feljük fordul a géppisztoly, ugorjanak. Mintha beljük lőttek volna.

A cipőjüket, a felső ruházatot leszedték róluk. Dideregtek. Aztán cselekedtek. Belevetették magukat a Dunába. Ő tudott úszni, de szükség volt a pólós technikájára és erejére. És csak a bal keze volt szabad, társának a jobb. A víz sodorta őket, akár a holttesteket. Lehűlt a testük, de erővel és szerencsével átsodródtak a túlsó partra, a déli szakaszon.

Szürkült már, ködös is volt az este.

Bekopogtak az első házba. Egy magas férfi nyitott kaput. Rögtön látta, mi történhetett.

- Jöjjenek be!

Szólt a feleségének, az fürdőlepedőket hozott.

- Szárazra! - mondta a férfi, mint egy katonai parancsot. Kiderült, az is volt: katonatiszt.

Kikérdezte, megetette őket, az asszony hőmérőt hozott. Kis hőemelkedése volt, de nem láz. Ruhát is kaptak, civil ruhát. Ő kalapot, társa svájci sapkát.

Megetették őket, meleg fürdőt készítettek, kinyitottak éjszakára egy szobát.

- Itt elalhatnak – mondta a katonatiszt -, de holnap reggel tovább kell

menniük innen. Megérthetik, nem rejtegethetem magukat... katona vagyok.

Megértették – mi mást tehettek volna?

Megköszönték a befogadást, azután egymástól is elbúcsúztak. Az ő útja a Teréz körútra vezetett, volt lakásukhoz. Itt tudta meg, hogy a feleségét elhurcolták. Valahová Németországba.

Újra bujkálás következett: meghúzódott fáspincében, majd egy bezárt kávéház különtermében is, amelyiknek az udvari bejárata könnyen nyílt.

Az oroszok már elfoglalták Pestet, Budán folytak a harcok. Az emberek felhasított lótetemek húsaért álltak sorba, vödrökben vittek haza nehezen szerzett vizet.

Villamosközlekedés még nem volt. Kigyalogolt Újpestre, hogy lássa a kislányát. A cselédlány, akire a gyereket bízták, eltűnt. Mit tehetett? Rengeteg cédulát írt, ceruzával, mert tolla ugyanúgy nem volt, ahogy lakása sem. „*Keresem kétéves kislányomat. Ismertető jele: vörös haja van. Ki tud róla?*” Odaírta lakcímét: egy idősebb rokonnál kapott szobát. A kis cédulákat kiragasztotta a forgalmasabb útvonalakon, kapubejárókra, hirdető oszlopokra, fákra. Elment a József körútra is, ahol a *Szabadság* szerkesztősége volt. A *Ki tud róla?* rovatban is közzé tette a felhívást.

Napok teltek, de nem volt jelentkező. Reményvesztetten várakozott odahaza, a dohányzó asztal melletti széken ülve. Elmozdulni sem mert, hátha éppen akkor...

És éppen akkor... Egy hölgy jelentkezett. Szőrmebundát viselt, és azonos anyagból muffot. Kíméletlenül hideg volt az a tél.

- Olvastam... Találtam egy kislányt a Nyugati Pályaudvar mellett, kosárban. Gyönyörű, mélyvörös haja van. Micsoda kegyetlenség kitenni és otthagyni... Hazavittem, bár a férjem...

- Megnézhetem most? – pattant fel az apa.

- Öltözzék fel jól, mert hideg van – volt a válasz.

Olyan nagyon nem tudott felöltözni. Kabátját elvették a Duna-parton. Csak az volt a ruhatára, amit a katonatiszt felesége útravalóként ráadott.

A nő egy második emeleti lakásba vezette. Kitárta a kisebbik szoba ajtaját, és a heverőn megpillantotta gyermekét a kosárban.

Bár az utóbbi hónapok megkeményítették, a férfi elsírta magát.

- Kislányom... - és kiemelte a kosárból, hogy könnyes arcához

érintse az arcát.

Így kezdődött a feleségem története. 1962-ben összeházasodtunk a gyönyörű hajú nővel. Aki 61 év után itt hagyott.

Hasznos Eszter Kunmadarasról

Furcsa írások ezek, tudom. Nem önéletrajz-szeletek az életemből - az életünkéből. Írok lakóhelyekről, Julikáról. Édesapjáról is. Még talán húgáról is lesz időm szólni egyszer: imádott, édes féltestvéréről. Most anyósomról lesz szó, aki fölnevelte.

Julika édesanyjáról keveset tudok. Igen, ő négyéves volt, amikor anyukáját a Teréz körútról (egyesek szerint Újpestről) elvitték. Soha nem került többé elő, csak annyit sejtünk, hogy Bergen-Belsenben ölték meg. Annál többet tudunk Hasznos Eszterről, aki végül is édesanyja helyett szerető, bizonyos fokig következetesen nevelő anyja lett.

Életünk első nyugati üdülésére készültünk 1992-ben: befizettünk egy kényelmes telelést, A Kanári-szigetekre.

Apósom akkor a 95. életévében volt, a következő februárban töltötte volna be.

December 9.-én, szerdán a tévé meccset közvetített. A szünetben közölte feleségével, hogy unalmas a meccs, nem is nézi meg a második félidőt, inkább lefekszik.

Gondosan levetkőzött, pedánsan elsimította, ketté hajtotta vasalt nadrágját, és ráfektette a szék karfájára. Még ott is megigazította, mert úgy látta, nem fekszik eléggé középen.

Fölvette a hálóingét, lefeküdt, és eldőlt.

Egyetlen sóhajtas: Kemény Imre befejezte földi pályafutását.

Temetése után le akartuk mondani a Grand Canariára befizetett utat, de anyósom azt mondta, csak utazzunk el, hiszen annyira készültünk már életünk első hosszabb útjára.

Elrepültünk hát – és jól éreztük magunkat. Persze Szilveszter éjfélnél

Julika nagy sírással emlékezett az Apura, akit pár hete még annyira érdekelt a mi várható utazásunk, hogy könyveket bújt: mit kell tudni a Kanári-szigetekről. Velünk készülődött.

Nem érte meg a napot.

Anyósom – bár nem panaszkodott – nagyon rosszul viselte a magányt. Akárcsak én manapság. Egyszer azt tanácsoltam neki, próbálja üres délutánjain leírni emlékeit. Ahogy éppen eszébe jut.

Akkor még nem öregek otthonában lakott (vegetált), hanem a Lenin-Erzsébet körút 8. szám alatti lakásban. Egy lejárt A4-es vagy talán ennél is nagyobb falinaptár hátsó, üres oldalaira kezdte írni emlékeit.

Sok mindent leírt magáról. S most, amikor ezeket a sorokat jegyzem az ő emlékezései nyomán, éppen a holokausz 80. évfordulójára emlékezünk.

1945. május 8-án szabadult fel. „*Sajnos egyre többször olvasom, hogy nem igaz, ami Auschwitzban történt. Nem haltak meg olyan sokan és egyáltalán nem is volt gázkamra. Nem kívánom a hitetleneknek, hogy mindazon túlessenek, amiről a túlélők mesélnek, de jó lenne, ha megkísérelnék a 44-es év hiteles ismeretét.*”

Kunmadarason született és élt 1944 május 1.-jéig. Édesapja – kocsmáros volt - 1943-ban elhunyt. Bátyját munkaszolgálatra vitték. Ketten maradtak a nagy házban súlyosan asztmás édesanyjával. Nővére férjét internálták. Ő is egyedül maradt tízéves kislányával. Eladták a madarasi nagy házat, Mezőtúron vettek egy kisebbet. Amúgy sem tudtak volna ottmaradni a régi otthonban. Nagyon féltek. Sötétedés után többször bedobták kővel az ablakukat. Rettegés volt az életük. Egyik legjobb barátnője – akinek a férje megőrült – végzett magával. Az öngyilkosság sajátos módját választotta: a fejét egy farönkre hajtotta, és fejszével legalább tízszer önmagára csapott.

Mezőtúron szinte be sem rendezkedtek nővérével, amikor elvitték őket a gettóba: a téglagyárba. Ott volt egy hónapig édesanyjával, nővérével és nővére kisebbik gyermekével. Otthagytak az otthonukban minden értéket. Mindaz, amiért őseik meg a szüleik egy életen át dolgoztak, semmivé lett. Viszont vihették magukkal a nővére tehenét is. Ez a szegény állat ellátta tejjel a gettó összes gyereket. Aztán elvették tőlük a tehenet. Csöpögött belőle a tej, s ők hiába

könyörögtek, hogy legalább még egyszer, utoljára megfejhessék. Fiatal volt, 27 éves. Dolgozni vitték a szolnoki cukorgyárba. Az volt az Auschwitz-előzetes, a pokol kapuja. Aki tehette, elrejtett ékszereit a latrinába dobta. A módosabbnak vélt nőket, férfiakat elvitték, vallatták, hová rejtették értékeiket. Olyan súlyosan megverték őket, hogy nem tudtak többé lábra állni. Egy alkalommal a sok embert beterelték egy nagy terembe. Mozdulni sem lehetett. Állítólag egy nő meg akart szökni. A szerencsétlen asszony beleőrült a vallatásba.

Egy nap bevagonírozták őket. Hetven ember marhavagonban. Sokan meghaltak útközben: nem volt levegőjük, éhesek voltak - csak robogott velük a vonat. Kassáig nem nyitották ki a kocsikat. Ott átadták őket az SS-eknek.

Auschwitzban csíkos ruhás lengyel zsidó férfiak várták a csoportot. És doktor Mengele. Ötös sorokba kellett állniuk, a vagonból semmit nem volt szabad lehozni.

Eszter tetoválást nem kapott, mert olyan helyre kerültek Birkenauban, ahol nem égettek be számot. Azok közé sorolták őket, akik közül a hiányt pótolták, ha a transzportból valamilyen okból nem telt meg a gázkamra. Akik legyengültek a lágerben, a gázban végezték. Gyakran válogattak az ő csoportjukból is, de valahogy mindig sikerült megúsznia. Három lány összetartott, együtt maradtak a felszabadulásig. Sokszor elbújtak egy távolabbi barakk mögé, vagy belopództak saját barakkjukba, ahová hajnaltól késő estig egyébként tilos volt bemenni.

Egyszer hajszál híján szétválasztották őket. Két társát Mengele kiválasztotta, de ő ordítani kezdett, hogy „Meine Schwester, Meine Schwester”, és akkor hogy-hogy nem, a halál orvosa visszaküldte őket.

A barakk 1600 embert nyelt el. Ágy se volt, a csupasz földön, padlón feküdtek, szorosan, testközelben. Csak így fértek el. Éjszaka, ha ki kellett menni a latrinára, egymásra taposva tudtak csak kijutni.

Ruházatuk úgyszólván alig volt. A fertőtlenítőben egyetlen szál ruhát kaptak, meg egy ócska cipőt. Fehérnemű egyáltalán nem létezett. Hetenként vitték őket a fertőtlenítőbe. A németek féltek, nehogy fertőzést kapjanak tőlük.

A fürdőépülethez a férfilágerek előtt vezetett az út. Azok még rosszabbul néztek ki. Kiabáltak nekik: „*Egyetek meg mindent, nem sokáig tart már*”.

Sajnos, nem így történt. Néha távoli robbanásokat hallottak, s ők azért imádkoztak, érje őket a találat és vessen véget a kínjaiknak. Októberben elhatározták, hogy az újabb szelektálásnál nem bújnak el, beálltak a sorba.

Munkáslágerbe kerültek. Itt a kápó egy lengyel zsidó nő volt. A Lagerälteste legalább 8-10 pehelypaplanon aludt, nem vágta le a haját sem. Gyönyörű fehér angóra kötött kabátban, óriási almába harapdálva számolta a nőket. Jó viszonyban volt az SS-ekkel, a pehelypaplan helyet adott nekik a szerelmeskedésre. Aztán valaki beárulta - egyszer csak eltűnt. Állítólag levágták a haját, és ugyanarra a sorsra jutott, mint a többiek.

Eszter mindig vállalkozott a kondérhordásra, konyhától a lágerig, így tudtak valamennyit lopni. Felváltva emelgették a kondér tetejét, és belemarkoltak. Egyszer kilopott egy egész fej káposztát, de a felügyelőnő észrevette. Hatalmas, gumivégű bottal kergette, ám ő el tudott futni kincsével.

A barakkból kimenni csak a vécés vödörrel lehetett. Ő gyakran akár üres vödörrel is kisétált, s akkor az ott dolgozó férfiak tudtak dobni neki egy-egy csikket. Nagy kincs volt.

Egyszer megtudta, hogy a mellettük lévő barakkokban 15-16 éves fiatal lányok vannak. A nővére nevelt lánya is ott volt. Eszter úgy érezte, az ő élete már nem ér semmit, s nem törődve azzal, hogy az őt a magasból lelőheti, egy este a barakk mellé állt, elkezdte kiabálni a kislány nevét. Egyszer csak egy lány kikiabált, hogy mindjárt küldi. Perceken belül megjelent Kata.

- Mi van a többiekkel? - kérdezte. Nehéz volt megmondani, hogy egyedül ő maradt meg. Kata sírt, de örült Eszternek, aki ezután még háromszor oda merészkedett, ahol beszélgetni tudtak. A lopott káposztából dobott át a lánynak, az pedig papírba hajtogatott dohánnyal viszonzta. A harmadik találkozásnál lebuktak.

Átkerültek egy másik táborba. A sorsa véletlen furcsasága volt, hogy a sógorát is oda vitték. Találkozott egy ismerőseivel, akitől megtudta, hogy a kislánya, Kata rettenetes körülmények között, a vérhasban

szenvedő haldoklók között van. Szerencsére ki tudta a gyerekét onnan hozni, de szegényke a harmincöt kilójával szinte még az apának is felismerhetetlen állapotban volt.

Az amerikaiak szabadították fel őket. Katát is sikerült talpra állítani. Az amerikaiak raktárában egy mezőtúri fiatalember dolgozott, földi. Ő látta el őket rendes ruhákkal: visszakapták emberi kinézetüket.

Május 8.-án sorakozót fújtak, azt mondták, most megnyitják a kapukat. Kérték, ne pánikoljanak, elkísérik őket a határig, és átadják a csoportot a cseheknek. Kiosztották a maradék élelmet: cukrot, kenyeret, margarint. Letépték sapkájukról a halálfejet - jelvényüket. A határnál zászlókkal, éljenzéssel várták őket a csehek.

Nagyon éhesek voltak, amit kaptak, útközben mind felfalták. Napokig legyengülve, betegen lézengtek csak. Nem tudták élvezni a szabadság első napjait.

A csehekre mindig a legőszintébb hálával tudott gondolni. Frissen tömött szalmazsákokat kaptak egy iskola termében. Kosztjuk ma is szerepelhetne akár egy előkelő étterem étlapján is. Egész nap sétálgattak, ismerkedtek. Élményekben gazdag és csapásokkal sújtott múltjukról beszéltek.

Aztán elindultak „Haza”. Gyalog, vonaton, néha vagon tetején is. A legjobban az fájt, emlegette sokszor, amikor azt mondták, nem magyarok. Akkor vajon miért jött rá olyan örömteli zokogás, amikor áthaladtak a Dunán? Végre itthon! Volt lehetőség, hogy bárki külföldön folytassa. A magyarok, a magyar zsidók hazavágytak.

Pesten kaptak gyorssegélyt, egy pár cipőt tudott venni. Ellátásuk elég jó volt.

A Bethlen téren megkapták a deportált igazolványt. Nehezen jutott hozzá, mert a betegsége miatt nem tudott sokáig sorban állni. Aztán visszament a hamarosan hírhedtté vált Kunmadarasra. Csak a bátyját találta ott. Kevés zsidó család jött vissza. A hírhedt pogrom rendezői soknak találták így is.

Tovább utazott Mezőtúrra, ahová hazaérkezett a sógora és a lánya, Kata.

A pénzszerzést gyapjúfonással oldotta meg, hogy valamit tudjon venni.

Közben egy másik unokanővére írt Pestről, hogy ő egy Joint gyermekotthonban gondozónő, őt is felvennék. Felutazott Pestre, és elfoglalta az állást. Sokat kellett dolgozni, úgyszólván éjjel-nappal. Viszont az otthonban lakhatott, és jó ellátásuk volt. Két évet töltött ott. A gyerekek, akiket gondozott, fél- vagy egész árvák voltak.

Volt egy kislány közöttük, Julika, aki elvesztette az édesanyját, viszont az édesapja folyton jött látogatni. Az első volt, aki megjelent, és az utolsó, aki elment. A kislány sok viszontagság után került az otthonba. A felszabadulásig ki tudja, hány helyen vették magukhoz. Édesapja állandóan bujkált. Elvitték, megszökött. Közben megverték pártszolgálatosok. A holt részeg nyilasok 1944 novemberében a Dunába akarták lőni. Összekötözték egy nálánál sokkal fiatalabb férfival. Szerencsére tudtak úszni, és mielőtt rájuk lőttek volna, beugrottak a zajló Dunába. Megmenekült.

Ez a férfi, akiről szó van, az apósom, néhai Kemény Imre. Szép kort ért meg: 1898-1992.

Csapongok

Hát szóval lett anyukája a feleségemnek, szigorúan nevelte, akárcsak a Ratkó-korban született, saját kislányát, Zsuzsikát. Szorgalmas asszony volt Hasznos Eszter, úgy rendben tartotta a kis lakást sokig egy társbérlet egy szobája) hogy ott minden a helyén volt. Mesélték: letérdelt és lehelte a parkettát, hogy minél fényesebb legyen – és ebben nem is volt semmi túlzás. Mindig az járt a fejében, hogy ha valami váratlan vendég érkezik, hát ne tudjon megjegyzéseket tenni.

A híres-hírhedt Kunmadarasról származott, ahová nem ment vissza felszabadulása, hazatérése után.

A kunmadarasi pogrom után egyetlen zsidó pár maradt meg a falu szélén: Hasznos László, Eszter bátyja a feleségével. Eszter nővére és édesanyja elpusztult Auschwitzban. Volt még egy fiútestvérük, akit (még a háború előtt) Vácra küldtek tanulni, de miután szigorú,

kocsmáros apja megfenyegette, hogy ha megbukik, haza ne merjen menni, a nem egészen tiszta elméjű gyerek megölte magát. Vácon van a sírja, Julika sokszor mondta, hogy kutassuk fel, de végül - bár sokszor autóztunk Vácra – ebből semmi nem lett.

Laci bácsi volt a falu főterén álló benzinkút kezelője. Nem töltőállomás volt ez, csak egyetlen kút kis piros bódéval. Állítólag feladatát tisztességes ellátta, noha nem volt szellemi képességekkel túlzottan ellátva. Néha meg kellett látogatni őket, igazi falusi, sőt tanyasi környezet, parasztház vályogból, Helénke (Laci bácsi valahonnan a Szilágyságból hozott magának feleséget) ilyenkor a tisztaszobában terített ebédhez, s bár jól főzött, a tisztaszobában az edények nem látszottak túlzottan tisztának.

A házhoz kert is tartozott, hátul állatokat tartottak, tyúkokat, libákat és – mert nem volt ez valami kóser háztartás – olykor még disznót is hízlaltak.

Julika két nyarat töltött itt. Akkor még nem volt bevezetve a házba a víz, persze gáz sem volt. Jó kilométerre (de szerintem csak párszáz méterre, csak a törékeny kislány többnek érezhette) volt a kút, ide küldték a pesti gyereket rendszeresen vízért, s bizony, vékony, szinte izom nélküli karjaival nehéz feladatot kellett végrehajtania. Hát még, amikor Laci bácsi görögdinnyét vett a nagyközség központjában, s neki kellett hazavinni. A kúttól bizony messze volt a tanya, két-három kilométer is talán. Többször megállt pihenni, letette a sötétzöld gömböt, s ha nem látta senki (többnyire kihalt volt minden), hát a lábával gurítgatta hazafelé.

Annál inkább szerette, ha a szomszédba küldték tejért, mert ott tehén is volt. Az a finom, habos, friss meleg tej! Bizony, hazafelé menet többször is belekóstolt, le-lekapva a füles kancsó fedelét.

Helénke néni kosztján kicsit felhízott, és a kunsági levegőn szépen megpirosodott a hófehér bőre. (Mert annyira fehér volt, hogy egyszer – még nem volt a feleségem – a Római parton szembejövő fiúk megnézték, és azt mondták rá, nem is szemtelenül: Joghurtka).

A nyolcvanas években először Helénke néni halt meg, és Laci bácsi (ez a teszetosza nagydarab ember) ott maradt egyedül.

Helénke temetése sajátosan zajlott. Az elhanyagolt zsidó temetőnek nem volt ravatalozója, így a szomszéd temetőben fektették a ravatalra. Egy református lelkész, Ötvös tiszteletes úr búcsúztatta: még héberül is mondott imát. A férfiaknak kis papírokat osztott, amelyekre a Kádís

volt rágépelve fonetikusan, és – bár nem voltunk meg tízen – velünk mormolta el az istent dicsőítő zsidó gyászimát.

Nem sokkal később ő búcsúztatta anyósom bátyját is. Laci bácsi egyedül maradván sokszor üzent, hogy segítséget kér, mert elesett vagy más baja történt hirtelen.

Anyósom olyankor odautazott; sógorommal, Gyurival vitette le magát, és néha Julika is velük ment.

Laci bácsit én úgy ismertem, hogy mindig egy helyben topogott és butaságokat beszélt. „Egy illető mondta nekem”, tette hozzá olyankor nyomatékka, meg: „ez az illető személyautóval jött”. Egyszer aztán ez a tesze-tosza ember úgy elesett, hogy megmozdulni sem tudott: két nap múlva fedezte fel egy arra járó szomszéd. Combnyak-töréssel a karcagi kórházban ellátták, de szó sem lehetett arról, hogy egyedül maradjon a házában.

Sikerült elérni, hogy az Amerikai úti zsidó szeretetkórházba befogadják. Pár hónapig feküdt ott, amíg ő is elment a felesége után.

El kellett hamvasztatni, mert különben rettenetes összegbe került volna a hazaszállíttatása – meg aztán nem is volt vallásos zsidó. A hamvakat nekem adták ki, és Daciám csomagtartójában vittem Kunmadarasra, ahol ugyanaz a tiszteletes úr búcsúzott el tőle, aki nem sokkal régebben a feleségét is eltemette. Útközben egy közúti ellenőrzésbe keveredtünk, a csomagtartót is felnyitatta a főtörzs, és megkérdezte, mi van a csomagban. – Laci bácsi – feleltem, ám Julikám leszidott, hogy ilyesmivel ne vicceljek, a rendőr meg nem értett az egészből semmit.

Mindig elkanyarodom, hiszen én a feleségemről szeretnék szólni – de nemigen megy az a körülvévő rokonság, ismerősök bemutatása nélkül.

Anyósom szorgalmas munkával, felnőtt fejjel beiratkozott az óvónőképzőbe, és el is végezte tisztessegeesen. Férje pedig addig dolgozott az újpesti bőrkereskedésben, ameddig engedték. De nem engedték...Addig vizsgálgatták a kereskedés készletét és a könyvelést a Rákosi korban, amíg nem találtak egy darabka – valóban csak darabka – bőrt, amivel a pedáns Kemény Imre nem tudott elszámolni. Elvitték.

Sokat nem tudok – feleségem sem tudott – arról a kilenc hónapról, amíg távolt volt a családjától. Szemérmesen hallgattak mindvégig azokról az időkről, mert szégyennek érezték. Minden bizonnyal

Inotára került, kényszermunkára. Hogy mi volt az a munka? Csak sejteni lehet, hogy nem takarékpénztárban vagy tanácsai hivatalban kellett letöltenie azt a háromnegyed évet, hanem...

Julikám ekkor a Paulay Ede utcába járt óvodába, aztán a Labda utcai általánosban kezdett, és végül a lakáshoz közeli Kertész utcai iskolában fejezte be a nyolc osztály. Valahol Kassák Lajosné tanította, őt nagyon szerette, és „Klári néni” is őt. Julikám – velem ellentétben – nagyon értett a matekhoz, szerette, amiben nyilván a rajongott Klári néninek is szerepe volt. Kassák Lajosné is nagyon kedvelte Julikát, talán az is belejátszott ebbe, hogy a saját szép vörös haját vélte felfedezni fel Juli fején. (Itt megállok, mert nem tudom, hol taníthatta Kassák felesége az én feleségemet. Alighanem a Kertészben – de a lexikonok szerint Kassákné Kárpáti Klára abban az időben Békásmegyeren tanított, majd a Trefortban – ezekbe pedig az én feleségem sohasem járt. A Kertészt tartom a legvalószínűbbnek. Kassákné magántanítványokat is szerzett jó matekos kedvencének, kisebb gyerekekhez járt korrepetálni. És nemcsak matematikát, hanem – egy kicsit – rajzot is.

Viszont valódi ismeretség volt ez. Onnét tudom, hogy a hatvanas évek elején a Könyv Klubban (a volt Japán kávéház) egy irodalmi esten az író is megjelent a feleségével, és boldogan ölelték meg egymást. Akkor ismertem meg őt, és a híres írót, akivel az előadás szünetében beszélgettem, pontosabban válaszolhattam kérdéseire.

Később egyszer Nagymaroson meg akartuk látogatni Klári nénit. Nem volt senki a házban, ahol élt. Sajnáltuk, és megegyeztünk: majd legközelebb. Hát az nem volt. Az újságokból értesültünk a haláláról.

Anyja szigorúan, de szeretettel nevelte Julikát, amíg édesapja távolt volt. Ha megkérdezte, hol van az apukája, csak azt a választ kapta: dolgozik. Amikor már a veje voltam, én is próbáltam rákérdezni arra a háromnegyed évre, de apósom erről sem volt hajlandó beszélni. Mintha szégyen lett volna, pedig nem az ő, hanem a hatalom szégyene volt.

Amikor hazajött, a Sapka és Kalap kisipari szövetkezetnél kapott munkát, a Vas utcában. Adminisztrátor lett, nem tudom pontosan, mi volt a feladata, mert ebben is szűkszávu maradt, valószínűleg elő- vagy utókalkulátor lehetett. (Van ma ilyen foglalkozás?) Akkor még nem volt számítógép, elemes számológép sem, a kalkulációban csak egy tekerős, kurbilis számoló masina segíthette az adminisztrációt.

Kemény Imre azonban átlagon felül precíz és pedáns ember volt, aki a néha már megmosolyogtató módon ragaszkodott a bevett szokásokhoz, a pontossághoz mindenben. (Csak egy példa. Nem dohányzott, de az esetleges vendégekre tekintettel volt a lakásban cigaretta. A dohányzó asztalon állt egy kerámia kecske, amelynek a háta nyitott volt, ebben állt a néhány szál Terv vagy Harmónia. Ennek a kecskének a feje a nyári hónapokban az ablak felé fordult, késő ősztől meg kellett fordítani, hogy a szobaajtó felé nézzon. Én egyszer nem így tettem le a kínáló kecskét, és amúgy kedves és udvarias apósom meglepő szigorral intett rendre.)

Anyósom az Operaház óvodájába került, ott dolgozott nyugdíjas koráig. Olyan gyerekek nőttek iskolássá az ő nevelésével, mint például Mácsai Pál, Verebes István, Magyar Bálint (aki még miniszter korában is csak Bálintka volt neki). Egy óvodása, Martsa Balázs doktor, akihez véletlenül kerültem egy csontsűrűség-vizsgálatra, azt mondta nekem: az az óvoda, és azok az óvónénik meghatározók voltak egész életpályájára. Igen, lelkiismeretes nevelő volt, aki még 56 október 23-án is addig maradt „szolgálatban”, amíg az ovibuszról a városban leszálló valamennyi gyereket haza nem juttatta.

Julinak tehát teljes lett a családi élete, és mindent megkapott – amennyire a szerény keresetű házaspárnak tellett. Takarékoskodásra kényszerültek, de egyszer még Bánkon is nyaraltatták, Leveleki Eszter legendás magántáborában. Nem volt olcsó dolog, úgy kellett összekaparni a pénzt. Ahogy később a fiam is volt – feleségem emlékei hatására - banki gyerek, és nagy kár, hogy csak egyetlen egyszer tudtuk megfizetni a „nomád” tábort, ahová később is sokszor visszament (elvittük) látogatóba. Varázsa volt annak a Vasút utca 1 alatti háznak a tó fölött, ahonnan számos kiválóság került ki. Nem véletlenül. A szabadság birodalma volt, önkéntes fegyelem jellemezte, nem úgy, mint az úttörőtáborokat.

Csapongok.

Ülök a fotelben, ahogy mindig is ültem. Ő a kanapén, eldőlve. És ma is odafordulok, hogy kommentáljam neki a politikai híreket.

Megfognám a kezét – de már...

Meddig tart ez, vajon?

Amikor én elvégeztem a közgázt és leérettségiztem, akkor kezdte ő - ugyanott. Az első évben konfliktusba kerül egy tanárnőjével (engem is tanított, szörnyűséges nő volt az a debella).

Én utána dolgoztam vidéken, az Ercsi Cukorgyárban, majd Pesten (pontosabban Budán) vendéglátó iparban, s amikor elegendő volt, az Állami Könyvterjesztő vállalathoz kerültem. Ez abban az átkosban volt, 1959 vége felé, amikor a legtöbb nagy és közepes vállalatnak saját ebédlője, konyhája volt. A Deák Ferenc utca 15. földszintjén is volt egy ebédlő. (Meg egy színpad, ahol kisebb műsorokat tartottak, illetve tartottunk).

Egy alkalommal kollégámmal mentünk ebédelni. Ahogy kellett, fölveltük a műanyag tálcát, az evőeszközöket, beálltunk a sorba, s amikor megkaptuk az előre befizetett menüt, asztalt kerestünk.

Négyszemélyes asztalok voltak ott. Az egyiknél egy csinos, fiatal lány ült, mutatós vörös hajú, formás mellű. Köszöntünk és leültünk az asztalhoz, ahol egyedül ő ebédelt.

Nem sokat beszéltünk, csak megkérdeztük, hol dolgozik. Azt mondta, könyvesboltban gyakornok. (Akkor még – és sokáig – rangja volt a könyvkereskedőnek, szakma volt, egy-két évig tanulni kellett, hogy szakmunkás bizonyítványt kapjanak). Körülbelül ennyi történt.

A lány otthon lelkesen azt mondta a szüleinek: - Megismertem a leendő férjemet.

- Igen? Ki ő? Hogy hívják?

- Azt nem tudom.

Mire későbbi anyósom azt mondta: - Bolond ez a lány!

Nem mese ez, a szülei tanúsították nekem, hogy pontosan így történt.

Közbevetőleg

A táska, a bögre, a tálca

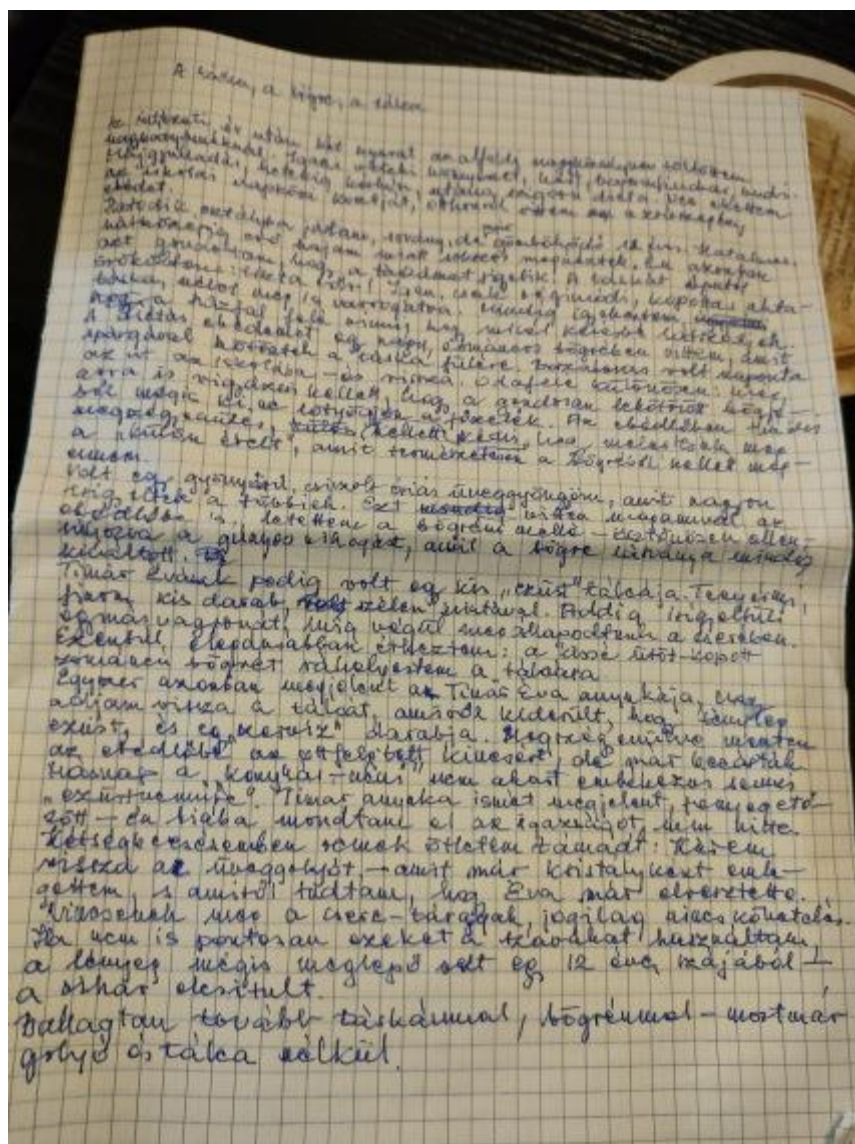
(Mindig mondogatta, hogy le kéne írni az emlékeit. De azt is, hogy nincs hozzá ereje. Most, papírai között kutakodva találtam egyet. Szerintem érett írás ez a rövid kis történet).

"Az intézeti év után két nyarat az alföldi nagyközségben töltöttem, nagybátyáméknál. Igazi falusi környezet: kert, baromfiudvar, budi.

Májgyulladás, hetekig kórház, utána szigorú diéta. Nem ehettem az iskolai napközi kosztját, otthonról vittem a zsírszegény ebédet.

Hatodik osztályba jártam, sovány, de már gömbölyödő 12 éves. Hatalmas, hátközépig érő hajam miatt sokszor megnéztek. Én azonban azt gondoltam, hogy a táskámat irigylik. A táskát Aputól örököltem: tiszta bőr! Igencsak régimódi, kopottas aktatáska, néhol meg is varrogatva. Mindig igyekeztem a házfal mellett vinni, hogy minél kevésbé látszódjék. A diétás ebédemet egy nagy, zománcos bögrében vittem, amit spárgával kötöztek a táska fülére. Borzalmas volt naponta az út az iskolába és vissza. Odafele különösen: még arra is vigyázni kellett, hogy a gondosan bekötözött bögréből mégis ki ne lötyögjön a főzelék. Az ebédlőben tovább megszégyenülés: kérni kellett, hogy melegítsék meg a „külön ételt”, amit természetesen a bögréből kellett megennem.

Volt egy gyönyörű, csiszolt óriás üveggyöngyöm, amit nagyon irigyeltek a többiek. Ezt vittem magammal az ebédlőbe is, letettem a bögrém mellé – ösztönösen ellensúlyozva a gúnyos vihogást, amit a bögre látványa mindig kiváltott.

Tímár Évának pedig volt egy kis „ezüst” tálcája. Tenyérnyi, finom kis darab, a szélén mintával. Addig irigyeltük egymás vagyonát, míg végül megállapodtunk a cserében. Ezentúl elegánsabban étkeztem: a kissé ütött-kopott zománcú bögrét ráhelyeztem a tálcára.

Egyszer azonban megjelent a Tímár Éva anyukája, hogy adjam vissza a tálcát, amiről kiderült, hogy tényleg ezüst, és egy „szerviz” darabja. Megszégyenülve mentem az ebédlőbe az otffelejtt kincsért, de már bezárták.

Másnap a konyhás néni nem akart emlékezni semmi „ezüstműre”. Tímár anyuka ismét megjelent, fenyegetőzött – én hiába mondtam el az igazságot, nem hitte. Kétségbeesésemben remek ötletem támadt: kérem vissza az üveggolyót – amit már kristályként emlegettem, s

amiről tudtam, hogy Éva már elvesztette. Nincsenek meg a cseretárgyak, jogilag nincs követelés. Ha nem is pontosan ezeket a szavakat használtam, a lényeg mégis meglepő volt egy 12 éve szájából – a vihar elcsitult.

Ballagtam tovább táskámmal, bögrémmel – most már golyó és tálca nélkül."

Amennyit tudok

*Bocsánat, hogy csapongok. Másként nem tudok írni róla.
Róla? Magunkról.*

A gyönyörű, bronzvörös hajú kislány persze gondot jelentett az apának: kire bízhatta volna napközben, hogy dolgozni tudjon?

Újpesten, a piac mellett volt egy kis bőrkereskedés, ezt a Bergen-Belsenben meggyilkolt felesége – Julika édesanyja – működtette a háború előtt, és Kemény Imre kapta meg. Ez lett a munkahelye – és a résztulajdona. Társa inkább az áru beszerzését vállalta magára, az üzletet pedig neki kellett vezetnie. Reggeltől estig a boltban dolgozott.

Ezért került Julika az árvaházba.

Talán ugyanakkor, vagy majdnem ugyanakkor, amikor én is árvaházba kerültem. Én a Fasorba, ő pedig a Délibáb utcába. Abban az épületben működött a zsidó leányárvaház, amelyiknek ma egy előkelő szálloda van a helyén, a Mirage Medic Hotel. Az Aréna út sarkánál (ma Dózsa György út).

Én a fasori fiúárvaházban kezdtem meg az iskolát - de bejáróként. Mindössze egyetlen egyszer voltam bentlakó – akkor is csak késő délig. Megírtam ezt a történetet már *Krumplileves* című kis novellámban. Édesanyám beíratott, mert kórházba kellett feküdnie, műtét várt rá. Ebédnél hívatott Léderer Mór igazgató. Bosszantott is, hogy ott kell hagynom az ízletes krumplilevest, de fönt az irodában apám várt, éppen aznap jött haza a hadifogságból, 1946 szeptemberében.

Körülbelül ekkoriban lehetett Julika a Délibáb utcai árvaház

bentlakója. Pazar villaépület volt ez, hatalmas, a Városligetre néző erkéllyel, de csak szűk belső udvarral.

Julika nagyon kicsi volt, kevés emléket tudott felidézni. Volt egy imaszoba, péntek esténként levitték őket a zsinagógává alakított nagyterembe imádkozni, és utána minden gyerek kapott egy kis Hershey csokoládét, ez a nagyon finom csoki ott volt minden Joint-csomagban.

Volt egy nagylány, Évi, nála két évvel idősebb, aki nagyon kedvelte őt – talán a különleges vörös haja miatt -, és sokat foglalkozott vele. Ez a kedvelés évtizedek után is megmaradt, amikor Julika könyvesboltban dolgozott, ahová Éva – akkor már ismert újságíróként - rendszeresen bejárt könyvekért.

Apósom, Julika édesapja is igen szűkszavúan mesélt a múltból. A sajátjáról is. Olyan apróságokat, hogy egyszer fiatalon pisztollyal átlőtte a saját tenyerét, meg hogy a Kurca partján tanult meg úszni, mely akkor még igazi folyó volt (Szentesen éltek és sok testvére *volt* – ennyit tudok). Később beköltöztek Szegedre, és ott a barátaival a Tiszában fürödve halandzsa dalokat énekeltek, élvezve, hogy a vízfelszín milyen érdekesen teríti szépt a hangokat. Egyre picit emlékszem is, oly sokszor eldalolta, ha jó hangulata volt. „*kolon, kolon, pacsuli otkolon, a pénz a legszebb színem, zefírem, zefírem...*”

Amúgy is gyönyörű hangja volt. Imádta az operát, néhány áriát olaszul is énekelt. A Virágária volt a kedvence, megtörtént, hogy az ablak előtt állva a magas hangokat úgy tartotta ki, hogy az üveg beleremegett, félő volt, hogy betörik.

A feleségem nem örökölte apja hangját és hallását, de azt igen, hogy ő sem mesélt sokat, pedig már abban a korban, amelyről próbálom gyűjteni a mozzanatokot, lehettek-voltak éles emlékei.

Például a Rákóczi falván eltöltött nyárról. Ahol egy nagyszerű vasutas család fogadta be. Bakosékra jó emlékekkel gondolt, egyáltalán: úgy élt ott és játszott, ahogy a falusi gyerekek, akik befogadták a pesti kislányt. Ő volt a legkisebb: gondolkodás és félelem nélkül szaladt velük a Tiszába fürödni. Szerencsére nem esett baja, és végül megtanulta fenntartani magát a vízen, s ha nem is túl szabályosan, de elég szépen és kitartóan tudta a mellúszást (csak ezt) mindvégig. (Bakosék egyszer meg is látogattak bennünket, amikor már összeházasodtunk).

Egy idő után a Bíró utcai óvodába került. Emlékezett egy kis kerti

pancsoló medencére, meg arra, hogy apukája mindig vitt citromot (ami hiánycikk volt), a konyhában limonádét, igazi limonádét készítettek neki, és kivitték az udvarba. A többi gyerek kicsit irigyelte, de ő mindenkit megkínált – és volt olyan eset, hogy végül neki már nem is jutott.

Édesapja akkoriban ötven körül járhatott, fess, ősz úr volt, egyenes tartású, udvarias, finom stílusú. Az óvodában két nő is igyekezett (nagyon is) a kedvében járni. A két hölgy, Bözsike és Eszter szegről-végről rokonok – talán másod-unokatestvérek – voltak. Bözsike ugyancsak ötven körül járhatott: kedves, pici asszonyka, Eszter pedig fess harmincas. (Bözsikét 95-ben meglátogattuk Haifán, az évszázaddal egyidősen is ebédet főzött nekünk, teljes szellemi frissességgel emlékezett a háború utáni évekre).

Az apa természetesen a fiatalabb, csinos, karcsú Esztert választotta, ő került ki győztesen a vetélkedésből. Hamarosan összeházasodtak – ettől kezdve Julika nem szorult intézeti ellátásra, bentlakásra. Viszont egy fertőző májgyulladás tartós következményeként (sokáig volt kórházban) szigorú diétára kényszerült. Erről is szól korábban ide hozott kis írásában.

A Lenin (Erzsébet) körúton kaptak társbérleti lakást, a Bástya mozi házában, szemben a New York (Hungária) kávéház palotájával. Egy szoba plusz előszoba, konyha. A fürdőszoba a társbérelő részén volt – nem a legkényelmesebb megoldás. Maga a társbérelő nem sok vizet zavart: festőművész volt, aki állítólag sorra gyártotta a Rákosi-portrékat megrendelésre. Később, amikor már én is forgalomban voltam, egy építész rokon segítségével sikerült leválasztatniuk a lakást. Lett konyha, gusztusos kis fürdőszoba, megmaradt az előszoba, amelynek hatalmas, mennyezetig érő szekrényei mindent elnyeltek – és egy szép, lakható nagy szoba, kellemes meleget árasztó cserépkályhával.

Na, szóval ide született aztán Julika kishúga, féltestvére, imádott Zsuzsikája. Féltestvér? Ne ilyen hivatalosan! Imádott húgocskája. Annyira szerette (annyira szerették egymást), hogy most, a végzet eljövetelekor fontosnak tartottam – úgy érzem, helyette –, hogy Zsuzsika sírjának a közelében találjak neki sírhelyet: ne feküdjenek nagyon messzire egymástól. Zsuzsika, aki az egyik legszebb asszony volt Pesten, súlyos, többszörös áttétes rákban halt meg Damjanich

utcai otthonában, szerettei között. Ki gondolta akkor, hogy nővére ilyen hamar, pár évvel később követi?

Hiszen Julikám akkor már teljesen kigyógyult a rákból. Akkor.

Nem szülhet asszonyunk...

„Nem szülhet asszonyunk, mert nincs hova”

(Baranyi Ferenc)

Sajnos, arra nemigen emlékszem, mikor kezdtünk el – ahogy akkor mondták, és talán mondják ma is - járni. Nyilván valami vállalati összejövetelről együtt indultunk hazafelé. Egy irányba tartottunk, ő a Lenin (Erzsébet) körúton lakott, a Bástya mozi házában, én pedig a Péterfy Sándor utcában, a Rózsák terénél. És az ő házuk előtt megtörtént az első csók. Ez valamikor 1960 vége felé lehetett.

Akkoriban alakult (újja) az ÁKV színjátszó csoportja. Lelkesen vetettük bele magunkat Julival együtt a jó elfoglaltságba. Előtte én az Egressy Klub színjátszó csoportjában „játsztam”, voltam 1959-ben (Tanácsköztársaság) elásott és lóval megtaposott vöröskatona, és voltam Olson Irjő is felolvasó színházi előadáson, a Holnap reggel főhősének másik énje.

Mindenféle bohózatokat adtunk elő a vállalat farsangi bálján, ott, az étteremben.

És egyre mélyebbé vált a kapcsolat közöttünk, egyre több időt töltöttünk együtt. Nem mondom, hogy valami örült szerelem volt ez (olyan igazi nagy, bolond szerelem talán csak egyszer van az ember életében, többnyire reménytelen - és azon már túlestem egy-két évvel korábban).

A „járás” a legtöbb párnál azt jelentette a hatvanas évek elején: sétálunk, kapuk alatt (akkor még késő estig nyitva voltak) vagy egy elhagyott téren, a Szigeten csókolózunk, és vágyakozunk a lehetetlen – egy szállodai szoba vagy egy kölcsönlakás – után.

A szüzességet méltatlan körülmények között vesztette (vettem) el. (Ne feledjük, még több mint fél évtizedre voltunk a szexuális forradalomtól - és az egyébként szeretetre méltó szüleitől nagyon konzervatív, rémisztően nyárspolgári, mondhatnók prűd nevelést kapott. Persze a húga is, de ő felnőttként modernebb környezetbe

került). A vállalat tízéves évfordulójára nagy bált rendezett a Közgáz aulájában. A műsorban is fellépett, akárcsak én - ráadásul a számok egy részét én írtam. És óriási sikerünk volt. Két koktéltól, a sikertől és egymástól mámorosan indultunk el – talán éjfél körül - , s akkor sem tudtam, hogyan keveredtünk a hetedik kerülettől egyre távolabb, a Gellért-hegy kivilágítatlan fái alatti gyalogútra. Megvadulva csókolóztunk, és egyszerre csak a gyepen találtuk magunkat. Ünneplő öltönyöm zakóját terítettem magunk alá.

A történetből persze picit botrány lett náluk, mert anyja észrevette a kissé véres nadrágot, s azonnal megértette, mi történt. Julikám mindent bevallott. Hát még, amikor nem jött meg a menses. Veszekedések, lekurvázások – Julikám kérésére föl se mentem hozzájuk: szívesen eleget tettem a kívánságnak.

Azt gondoltuk, majd elmúlik a háborgás, hiszen én az egész kapcsolatunkat komolynak gondoltam, hosszú távra is. Sőt, gesztusból hajlandó voltam eljegyzést is tartani, leginkább a szülei megnyugtatóására, mert én fölösleges ceremóniának éreztem.

A Huszár utcában volt fiatal korom kedvenc sörözője, a Hági. Ott tartottuk az eljegyzési ebédet a négy felmenő és Julika kishúga, az akkor kilencedik évében lévő Zsuzsika jelenlétében.

Amikor hagyományos módon felhúztam a vékony kis karikagyűrűt immár menyasszonyom ujjára, és fogadtam a szülői jókívánságokat, drága apósom úgy ölelt át, hogy azt súgta a fülembe közben: - Nagy gazember vagy, édes fiam. Amin én majdnem hangosan elröhögtem magam.

De hely, ágy, ahol igazán összebújhattunk volna, nem volt. Egyszer egy csoporttal elutaztunk Prágába, s ott, amikor a többiek – a legtöbben - Karlovy Vary kirándulásra mentek, nem tartottunk velük. Otthon maradtunk a szállodában kettesben, hogy végre élvezzük egymást. Nem mondom, hogy teljesen tökéletes nász volt, nem voltunk (én sem, bár már túl voltam egy-két nagy szeretkezésem) eléggé tapasztaltak. De vágytam rá, ahogy még senkire.

És vigyáznunk kellett, nehogy megtörténjen az, amit a Gellérthegy után szerencsésen megúsztunk.

Ha a szüleim elmentek hazulról és kettesben maradtunk, az ölemben ültettem, és kinyitottam a bal kezemre eső szekrényajtót, annak takarásában, hogy a túloldali iskolából át ne lássanak, szeretkeztünk,

zsebkendővel a kézben, hogy az utolsó pillanatban kiszálljon és a magom a zsebkendőbe hulljon, ne kerüljön belé.

Így ment ez az esküvőnkig: örökké kielégületlen maradtam.

Meg egy kicsit utána is. Imádott feleségemmel voltak problémák ezen a területen. A közvélemény a vörös nőket kivételesen temperamentumosnak tartja. Hát, esetünkben ez tévedés volt, különösen később, amikor már idősödni kezdett. De ez mit sem vont le közös szeretetünkből, csak néha zavart egy kicsit. Ma már tudom, oka volt ennek: amilyen érett, kíváncsi és szép asszony volt, belül annyi problémával küzdött, már akkor is, amikor még nem is tudott róla. És én se gondoltam ezt soha végig, csak élete utolsó szakaszában. (Előre szaladok, és itt jelzem: rengeteg műtétje volt az idők során, a megismerkedésünket éppen csak megelőző vakbélműtétől a petefészek operáción keresztül a rákos beavatkozásokig).

Nem sokkal összeházasodásunk után (eleinte sokat kínlódott hasi fájdalommal), majd egyszer, egy vasárnap, amikor a szüleinél voltunk ebéden, délután kétségbeesetten szólt ki a vécéből: - Jaj, istenem. Anyu, gyere!

Megszült egy pár hetes valamit: egy embriót. És nehogy a szigorú törvények lecsapjanak ránk a magzatelhajtás gyanúja miatt, anyósom elszántan kiemelte a kis holt lényt, becsomagolta, és szaladtak vele a Péterfy Sándor utcai szülészetre. Ifjú feleségemet egy éjszakára bent tartották „spontán abortusz miatti megfigyelésen”.

Hetekig, hónapokig tartott, míg kijött valamennyire ebből a sokból.

Már említettem valahol, hogy akkor a Horn Ede (Weiner) utca 8.sz. alatt laktunk, Ilon nagynéném udvari cselédszobájában.

Télen – és az első telünk rettenetesen hideg volt – a hátsó sarokba beállított kis vaskályhát kellett (volna) fűtenünk, de nem volt tüzelőnk. Egy pepita vulkánfiberrel jártunk felváltva az ő szüleihez, majd az enyémekehez, és annyi brikettet vittünk elegáns kofferunkban, gondosan leszíjazva (egyszer így is ketté nyílt a Körút közepén), hogy egy-egy hétig kicsit át tudtuk melegíteni a lakást.

Julikám beteg lett, kórházba került. Az a 62-63-as tél megviselte: lefogyott, sápadt volt. Én jobban viseltem a telet, felnőtt életem egyetlen olyan hideg évszaka volt, amikor kesztyűt is kellett viselnem. (És azt hiszem, azóta sem hordok, bár megszoktam, hogy az autóban

bent tartok egy párat, ha netán jeget kellene kaparni a lefagyott szélvédőről).

Kórház, s mint annyiszor: a Szabolcs utcai kórház, amit a köznyelv még akkor, a hatvanas években is zsidókórháznak nevezett. (Később, 67-ben ott született a fiam is).

Én pedig az alatt a pár nap alatt (kb egy hét lehetett) a szüleimhez jártam enni, és visszavágytam az egyszobás, füstös lakásba, ahol esténként folyvást zajlott a römiparti, iszonyú mennyiségű cigaretta elfogyasztása közben. Ebben az én apám volt a rekorder, ő gyakran napi két-három csomag Kossuthot szívott el, úgyhogy a tüdőrákomat, amit tavaly felfedeztek, talán nem örököltem, hanem a lakás füstjétől meg a magam dohányzásából szereztem, hiába hagytam abba lassan harminc éve.

Csapongok.

Szóval: kihoztam a kórházból, vissza a rokonai albérletbe.

Nehezen jött a tavasz, és feleségem egy nap azzal jött haza, hogy van egy egyszemélyes beutaló Hajdúszoboszlóra, neki szeretné adni a vállalat, hogy fölerősödjék egy kicsit. Mi a véleményem?

Beleegyeztem, és ő elutazott Hajdúszoboszlóra. Akkor még nem volt internet, mobil telefon, a két hét alatt egyszer beszélünk: egy előre megbeszélte időben hívott a szüleimnél. És csak 3 perc volt a beszélgetési idő. Jobban volt, határozottan derűsebb volt a hangja.

És minden nap írtam neki levelet. Derűset, hogy felvidítsam. Nem volt könnyű, mert én sem voltam valami vidám. Nem szerettem egyedül lenni a szűk cselédszobában, járkáltam a városban, kétszer fölmentem Gabihoz, a barátomhoz, egyszer beültem a Szikra moziba – nem találtam a helyem. Ahogy most sem, több mint két hónappal a halála után.

(Nemrég az egyik leveletem meg is találtam. Ide idézem.

Hát, Kiskomám (ez a levél megszólítása volt), azt bizony könnyű mondani, hogy küldjek pénzt. De hát az éhhalál küszöbén állok, úgyhogy szegényke nem is győz vikszelni utánam. Vallásos zsidók egy évben egyszer tartanak hosszú napot – úgy ősz tájon –, én viszont ezen a héten már negyedszer (a harmadik. napon). No de az én marha jó szívem nem tudná elviselni hogy halálra und magad és sehova se menj el, úgyhogy egy nagyon kevéske pénzt (50 forintot) feladtam neked ezzel a levéllel egy időben. Ebben viszont csak az a

bibi, hogy a dohányt nem lehet végleg elszívni, és bizony másodikán könyörtelenül visszakérlik, vagy pedig az adósok börtönébe jutok. Szóval érd be ennyivel, ezt már muszáj beosztani, de azért ne hozzál vissza belőle.

Hogy itthon mi újság? Semmi. Rettenetesen unatkozom esténként, ami egy ideig nem is rossz, de most már unom az unatkozást. Hiába no, pénz nélkül nem jó szalmának lenni. Már felajánlottam, hogy egy százasért eladom a szüzességemet, de nem akad rá vevő. Egyszer elmentem Erikaékhoz, ott voltak Tibiék is, húszfilléresekéből összedobtunk egy liter almaborra valót, ittunk, és tanultunk madisonozni.

Ezen a héten már valamivel jobb sorsom volt, ugyanis rájöttem, hogy kihasználhatnám a Könyv Klubban rejlő lehetőségeket, és megnéztem két jó filmet, a Szórakozott professzort meg Az Operaház fantomját.

Baranyi Feriéknel nem voltam. Aznap délután ugyanis egy kiadói ankéton vettem részt, ahol Soós Zoli költő és Gyurkó Laci íróbarátaim öt féldeci barackpálinkát nyomtak belém, mondván, hogy ha egész éjjel nem aludtam, ez majd felébreszt. Hát - mit mondjak - ők is tévedhetnek. Már a trolin majdnem elaludtam, otthonról felhívtam Baranyit, a nejével beszéltem, és illuminált állapotomra hivatkozva lefűjtam az estét. Aztán lerogytam, és este hattól reggel hétig aludtam egyhuzamban és az ágyban.

De most újra teljes unalom jön, mert a Klubban már nincs több film ezen a héten.

Hát pajtikám, én nem tudok többet mondani magamról. Szóval érezd jól magad, sokat pihenjél, mert ha hazajössz, nincs mese és nincs többé betegség, alaposan neki kell látnod a szocializmus építésének. (Te, bizony isten nagyon hiányzol). Pardon, ez nem igaz, ez hazugság volt, nehogy elbízsd magad, csak azért mondtam, mert kölcsön akarok kérni tőled egy ezrest, vagy be akarok vágódni nálad.

Mucikám, írd meg, mikor érkezel! Nagyon-nagyon várlak és milliószor csókollak, édes szívem. Jóska.

Visszacsapongok. Ma reggel kint jártam a Korányi tüdőgyógyászatán, ahol tulajdonképpen megmondták – tapintatosan persze—, hogy menthetetlen, gyógyíthatatlan vagyok, koromnál fogva műtetre alkalmatlan... a tableta amit adhatnának, egyrészt nem biztos hogy segít rajtam, viszont biztosan ront az állapotomon. (Ami viszont most nagyon jónak tűnik). Úgyhogy sietnem kell ezzel az

emlékezéssel, amelyik - úgy tűnik - az *Egyik életem* alcímű könyvem után a *Másik életem* címet viselhetné majd. És ez a másik életem, ez tulajdonképpen - akárhogy gondolom, akárhogy nézzük - a feleségem volt. Hatvankét évig éltünk együtt végül is, ott voltam szinte az utolsó pillanatig még az intenzív osztály elkülönítőjében is, amikor már agonizált. Eljöttünk onnan a fiammal, és 20 perc múlva telefonon kaptuk a hírt, hogy elment. És most minden esélyem megvan arra, hogy nagyon hamar újra együtt legyünk abban a sírban, amelyikre már készül a gránit sírkő.

Csapongok. Most éppen arról akartam volna beszélni, hogy mennyire egyedül voltam akkor is, amikor nem voltunk még egyéves házaspár sem. Nem könnyű összeszedni az emlékeket, nem könnyű időrendbe szedni - de hát végezetül úgymint azt írom, hogy *csapongok*.

Azt kell mondanom - és nem szívesen mondom, mert nem jellemző rám - hogy ő egyre vidámabban jelentkezett onnan, Hajdúszoboszlóról, én egyre inkább féltékenykedni kezdtem, mert társaságra lelt a telelésben. Aztán azon az éjszakán, amelyik az utolsó magányosan töltött éjem lett volna, hogy is mondjam?, hát elmentem nem tudom, milyen barátokkal (akkor még voltak), és megint egy kicsit többet ittam a szokottnál. Éjjel későn mentem haza, ittasan lefeküdtem, és megtörtént az a borzasztó dolog, amit a drágám még évekkkel, sőt évtizedekkel később is szememre vetett: elaludtam, és nem mentem érte érkezésekor a Nyugatiba. Jó néhányszor hallottam, hogy neki, a gyenge és éppen csak lábadozó nőnek egyedül kellett a bőröndöt a Horn Ede utcába elcipelnie, ahol azt találta, hogy a férje ott hortyog délidőben. (Azt nem mondhatta, hogy hasamra süt a nap, mert egyrészt tél vége volt, másrészt a bérház udvarának csak a túlsó csücskét érte nyáron is némi fény. De persze a nyár jobb, elviselhetőbb volt, főleg azért, mert amennyire csak tehattük, késő este jártunk haza, szinte csak aludni.)

Haza, mondom, mert muszájból otthon lett nekünk az a hat négyzetméter, amiben valamennyire berendezkedtünk. Valamennyire. Megközelítően véglegesre nem is akartuk berendezni, és nem is lehetett volna, hiszen Ilon néném nem engedte sem a fürdőszoba birtokba vételét, sem a konyháét, maximum egy teát vagy egy kávét készíthettünk az Autopress főzőnkkal, amit - akárcsak a két

tányérunkat, két bögrénket, a két konyharuhát - még nászajándékba kaptuk.

Az a nyár úgy telt el, hogy munka után nem mentünk haza, hanem vagy az ő szüleihez vagy az én szüleimhez mentünk vacsorázni. Többnyire az én szüleimhez, apósom-anyósom pedig vasárnap adtak nekünk ebédet - ennyivel tudtak hozzájárulni a mi megmaradásunkhoz. A mi alacsony keresetünkhöz képest a háromszáz forint albérleti díj igencsak soknak számított. Magunk is igyekeztünk ezt a kevéske jövedelmet valamivel pótolni: írtam, és jártam a szerkesztőségeket, hogy fogadjanak be tőlem valami írást. Néha sikerült. Annak az évnek talán májusában megjelent egy humoreszkem a Ludas Matyiban. Igen sikeres volt az olvasók – legalábbis az engem ismerő olvasók – körében, és némi pénzt hozott a házhoz, na, nem túl sokat. A másik kis kereseti forrásunk a versmondás volt. Úgy emlékszem, az ÁKV színjátszó körének rendezője, dr. Ternovszky Béla közvetítésével, kapcsolatai révén jártunk üzemi, vállalati rendezvényekre, és azokon néhány verset szavaltunk. Mindketten elég jó versmondók voltunk, én például az Egressy Klubban - amelyik akkor a legsikeresebb és legnépszerűbb kulturális intézmény volt a pesti oldalon - olyanoktól tanultam valamennyire versmondást, mint Jancsó Adrienn, Szentpál Mónika, Surányi Ibolya, és olyan színpadi rendező rendezők igazítottak el a játék mesterségében, mint Mezei Éva majd később Földeák Róbert. Hogy milyen verseket mondtunk, arra már nemigen emlékszem, nyilván vidámabb, könnyedebb repertoárt vittünk, és az biztos, hogy mindig a Burns-remekkel, a Falusi randevúval fejeztük be, amit duettként, derűsen évődve eljátszottunk. Ötven forintot kaptunk egy-egy fellépésért, a feléből megvacsoráztunk egy étteremben (kábé ezer forint volt a havi fizetésem).

A vasárnapok egy részét a Római parton töltöttük nyáron. A szüleimnek volt egy bérelt kabinjuk a Vadkacsa csónakházban. Meglehetősen ócska kis kabin volt, éppen csak egy ágy meg egy falipolc fért bele. Az egész környék - főleg a csónakháznak ez a része, amelyiknek keskeny útját csupán egy kerítés választotta el a Hableány étteremtől - finoman szólva is úgy nézett ki, mint a pár évvel korábban lebontott Mária Valéria telep, amelyiknek a helyén nőtt ki a hatalmas József Attila lakótelep. Aki emlékszik a

Hattyúdal című igazán remek vígjátékra, Páger "Tamburás" zseniális alakítására, annak lehetnek elképzelései, milyen volt ez a csónakház, ahol a szüleim üdültek.

Az Állami Könyvterjesztő Vállalatnak is volt egy csónakházi üdülője a Rómain, feljebb, Pünkösdfürdő felé. Néha oda is jártunk, és hasonló korú kollégáinkkal-kolléganőinkkel elég jó kis jó kis szombat estéket töltöttünk ott el. Emlékszem egyre, amelyik nagyon rosszul kezdődött, csak éppen megfáztam egy kicsit a hűvös Duna-menti éjben. Az történt, hogy volt nekem egy különleges, talán szürkés-kék, rendkívül jó anyagból készült, farmerszerű nadrágom (akkor még igazi farmer nemigen volt nálunk). Persze nyugati csomagból vettem, jól éreztem magam benne, mert testhezálló volt, és én vékony voltam, tehát sokan mondták (és úgy éreztem én is a huszonéves pasik hiúságával), hogy jól nézek ki benne. Nos, villamossal majd Hévvél utaztunk ki a Római-parti ÁKV üdülőhöz, és amikor villamoson leültünk, pont velem szemben egy szemmel láthatóan igen piás alak ült, jobbra-balra dülöngélve. A pasas egyszer csak előrebukott, már nem tudta fékezni gyomra állapotát, és a teljes vacsoráját ráokádta az én féltett, kényes színű, gyönyörű nadrágomra. Mi volt mit tenni? Ezt bizony a Rómain ki kellett mosni, keresgeltünk ott mindenféle mosószer-alkalmatosságot, gondolom tubusos Ultrát kaptunk valakitől, talán a gondnoktól, Iván bácsitól. Szegény Juli hosszan dolgozott, amíg hordhatóvá tette a gyönyörű nadrágot. Igen ám, de ebben a hűvösödő, majd kifejezetten hideggé váló éjszakában nem volt esély arra, hogy az a nadrág meg is száradjon. Ezen kívül csak egy sortot vittem magammal most is, azért hogy nappal abban legyenek lent a parton. Végül valamelyik kollégától kölcsönkaptam egy melegítő felsőt, amiben legalább ki tudtam menni néha a kabinból, de inkább csak bentről hallgattuk a magnózenét, a kollégák szórakozását. Akik eleinte persze nagyon sajnáltak minket, később már nemigen törődtek velünk, mert jól akarták érezni magukat. A nadrág reggelre úgy-ahogy megszáradt, és mi - bár korán reggel akartunk volna továbbmenni máshová, talán éppen le a szüleim kabinjához, de bizony délig ott kellett maradnunk, hogy legalább viszonylag száraz nadrágot tudjak fölvenni. Ráadásul az idő is elromlott, a nyirkos nadrág kikezdte a térdem, és végül alig vártuk, hogy hazamenjünk az ócska kis albérletbe.

Így telt ez a nyár, és valahogy hasonlóan a következő is. Többet

tartózkodtunk a szülőknél – ahol minden otthonosabb volt, és enni is kaptunk -, meg a vállalati rendezvényeken, a Könyv Klubban (ez a volt Japán kávéház és ma az Írók boltja Liszt Ferenc téri oldala).

Aztán (nem voltunk eléggé óvatosak, a fogamzásgátló is szinte ismeretlen volt mifelénk, ami mégis létezett, az sem adott teljes védelmet), Julikám terhes lett. Megtartani nem tudtuk a magzatot, de az abortuszt nagyon nehéz volt engedélyeztetni. Megalázó is volt ez a nők számára, mert az abortusz bizottság elé kellett állni, amelynek tagjai kiöregedett nőtanácsi aktivisták, tanácsi dolgozók és szikkadt arcú öregurak voltak. Egy kérdőívet kellett kitölteni, ezzel kerültek a nők a bizottság elé, ahol kíméletlenül faggatták őket még arról is, hogyan, miként estek teherbe és miért nem próbálják meg megtartani a leendő gyermeket, segítve ezzel a szocializmus építését... Ráadásul nyálukat csurgatva kíváncsiskodtak az idős elvtársak arról is, hogyan történt a dolog *akkor*. Olyan volt az egész, mint az inkvizíció. Ide került az én feleségem is, és sírva jött ki a folyosóra, ahol türelmetlenül vártam. Nem azért sírt, mert nem kapta meg az engedélyt, hanem amiért ilyen undorító módon faggatták olyan részletekről, amelyekhez semmi közük nem volt. Végül is egy-két jó szándékú bizottsági tag engedélyezte a kaparást. Kérdezték, mikorra várjuk a lakást, és amikor megtudták, hogy szinte semmikorra, hiszen csak egy éve adhattuk be kérvényünket a kerületi tanácshoz, sok reményünk nincs arra, hogy pár éven belül sorra kerüljünk.

Amikor harmadszor is teherbe esett, ez ezerkilencszázhatvanhatban történt, viccből később mindig azt mondtuk: ahogy Kádár a pártkongresszuson bejelentette a GYES-t, gyorsan megcsináltuk utódunkat. Közös döntésünk volt, hogy még egyszer nem kerülhet AB bizottság elé, lesz, ami lesz, mi megtartjuk a gyereket. Tudtuk, mivel jár ez. Elkezdtük keresni hát, nem lakást, mert az reménytelennek látszott, hanem valami ennél jobb, tágasabb, emberibb albérletet. (Nem szeretnék én itt most a nagynénémről, édesanyám nővéréről rosszakat mondani. Nem volt ő rossz ember, csak nagyon megviselte az özvegyiség, rossz sorsa, a magány. Ide tartozik, hogy unokája is odaköltözött a Horn Ede utcába a férjével, aki egyúttal a vejének a fia is volt - és ugyancsak terhes lett. Ez egy külön történet, megpróbálom tömören lejegyezni. Éva, az unokanővérem több válás és sikertelen kapcsolat után hozzáment egy – talán - építőmesterhez. Több volt, mint kőműves, de nem volt építész. Ennek a Jóskának akkor már volt

egy nagy fia, Pista, és volt egy szolid kis házuk fent a budai hegyekben, úgy emlékszem a Fészek utcában. Ott a két alig felnőtt gyerek összejött, Zsuzsi terhes lett, semmi nem akadályozta meg, hogy összeházasodjanak.) Megjegyzem, akkortól a nagynéném is kezdett másként viselkedni: már nem hallottuk annyiszor reggeli morgását, ajtócsapkodását, amit évekig végig élveztünk minden nap. „Miért ég a villany a fürdőszobában?”. Mit főztetek a konyhában?” - Legföljebb egy kávé.

Egyszóval amikor végre már sikerült elköltöznünk onnan, elsőként őt hívtuk vendégségbe új, kőbányai lakásunkba. Azután ő hamarosan meghalt a Margit kórházban: hasnyálmirigy rákja volt. A halála előtt talán egy héttel még meglátogattam).

Persze megfelelő, a mi cselédszobánknál jobb, nagyobb albérletet sehol nem találtuk. Volt, ahol ugyan a körülmények jobbak voltak, csak éppen olyan irreálisan nagy összeget kész a tulajdonos, amit nem tudtuk volna semmiképpen, még szülői segítséggel sem előteremteni. Jobb ötletünk nem lévén, feleségem elszánta magát, és bement a VI. kerületi tanács elnökéhez, bizonyos Füredi elvtárshoz. (Akkoriban hivatalos ügyekben minden férfinak elvtárs és minden nőnek elvtársnő volt a keresztnéve). A tanácselnök kedves és barátságos volt, elmondta hogy nagyon szívesen segítene de... Aztán hetekkel később megint azt mondta, hogy higgyük el, nagyon szívesen segítene de de de de de... Az osztályvezetőt, aki a lakásügyön dolgozott, ha jól emlékszem, Markotánynénak hívták. Ő kevésbé volt barátságos, mint a főnöke.

Egy ilyen látogatás után Julikám elhatározta, hogy neveltetésével ellentétesen, erőszakosan fog viselkedni. Ismét bement Füredihez, leült az előtérben, és az egyik éppen kijövő titkárnőnek megmondta, hogy ő addig innen el nem mozdul, amíg nem lesz a kezében a szövetkezeti lakáskiutalás. A nő - nem voltam ott, így képzelem a jelenetet – csodálkozott, majd besietett a főnökhöz, jelezve, hogy egy erőszakos, talán örült nőszemély várakozik nagy hassal az ajtó előtt. Talán ennek is volt valami hatása, meg persze annak is, hogy Fábián Zoli, az írószövetség titkára meg a MUOSZ mindig segítőkész főtitkára, Siklósi Norbert is írt a kerületi polgármesternek az érdekünkben.

Rendszeresen bejártunk az Eötvös utcai tanácsházára, megnézni, nincs e kifüggesztve a nevünk - mert mindig kifüggesztették a kiutalt

lakások szerencsés igénylőinek a névsorát. 1967 tavasza körül, amikor tulajdonképpen már nem reménykedtünk, váratlanul ott láttuk a nevünket a lakáshoz jutók sorában. Elképzelhetetlen volt a boldogság, különösen amikor már azt is megtudtuk, hogy két lakótelepi lakás között választhatunk, az egyik egy pesterzsébeti kétszobás, a másik pedig Kőbányán van, de az csak másfél szobás. Annyira sürgős volt a költözés, hogy a kisebbet választottuk: Bánya utca harmincegy, második emelet 11. Ugyanis azt mondták bent a tanácsnál, hogy az jóval hamarabb lesz beköltözhető, mint az erzsébeti. Kimentünk megnézni, hol fogunk lakni, be is nézhettünk a házba, ott kiderült, hogy minden emeleten négy lakás van, és az egyik nem egyszerűen másfél szobás, hanem étkezős. Kiderült az is hamarosan, hogy az étkezős lakások szinte ugyanannyiba kerülnek, mint a egyszerű másfél szobások. Mondták, hogyan lesz a lakásunk számozása, amiből arra következtethettünk, hogy éppen miénk lesz a az étkezős. Aztán olvastuk a Hétfői Hírekben, hogy megváltoztatták a lakások számozásának a sorrendjét az új építkezéseknél, és eszerint nekünk nem az étkezős, hanem a sima másfél szobás jut. *„A tanácsi és szövetkezeti lakások elosztásánál sokszor okoz zavarokat, hogy a lakásokat az új házakban különböző rendszer szerint számozzák. A most kiadott rendelkezés szerint az ajtószámozásnál a földszinttől kezdődően felfelé haladva folyamatos sorszámozást kell alkalmazni, az óramutató járásával megegyező irányban. Ha például egy ötemeletes ház földszintjén és minden emeletén 6 lakás van, akkor a lakásokat 1—36-ig kell számozni. (A földszinten tehát az 1—6, az első emeleten a 7—12, a másodikon a 13—18. számú lakások vannak, nem alkalmazható az emeletenként 1-től újra kezdődő ajtószámozás.) A rendelet egyben meghatározza a több lépcsőházas épületekben a lépcsőházak számozási sorrendjét is. Ha egy ilyen több lépcsőházas sávház az utcával párhuzamosan helyezkedik el, akkor az utca házszámozásának irányát kell követni. Ha a sávház az utcára merőlegesen áll, a lépcsőházak számozási sorrendjét az utcától kell kezdeni, így elérhető, hogy a postások is könnyebben megtalálják az ilyen házakban keresett lakásokat.”* Hát akkor.... Persze így is nagyon örültünk, és alig vártuk a beköltözést.

Aztán ez is bekövetkezett. A házban még alig-alig lakott valaki, sokaknak nem volt annyira sürgős elhagyni korábbi lakhelyüket, mint nekünk. Szinte üres épületbe költöztünk be.

Velünk szemben már laktak, persze az étkezősben. Egy házaspár két és fél éves kislánnyal, aki – amikor meglátta a mi öt-hat hetes gyerekünket, beszaladt a szobájukba: „Anyu! Apu! Egy igazi kisbaba van az emeleten!”. Nem gondoltuk volna akkor, hogy ők lesznek úgyszólván a legjobb barátaink hosszú évtizedeken át. Amikor később el kellett költöznünk, az fájt a legjobban, hogy őket el kell hagynunk – de a barátság persze azért megmaradt. Évi, a szomszéd asszony orvos volt a László kórházban. Nem sokkal Julikám előtt, tavaly tavasszal hagyta itt ezt a világot. Robi, a férje kiváló mérnök, rengeteg találmánnyal, különleges agyi kapacitással. Julika néha azt mondta, ha ez az ember nem a műszaki egyetemre megy, hanem az orvosira, már biztosan megvan a rák ellenszere. Hát nem lett meg. Mindketten abban haltak meg: Juli is, Évi is. És most én következem.

Kőbányai évek

A második igaz otthonom – otthonunk - volt. 17 évig éltünk abban a másfélszobás, 43 négyzetméteres, de igazán összkomfortos lakásban hárman. Így lett Kőbánya a második Otthonom. Ahogy én sokáig nosztalgiával gondoltam arra a Péterfy Sándor utcai kis egyszobás lakásra, ahol ezerkilencszáznegyvenkettőtől hatvankettőig éltem, az ötvenhét éves fiam ugyanúgy rajong Kőbányaért, ami a gyerekkora, mondhatnám boldog gyermekkorának színhelye volt. Ő nem is tud szabadulni Kőbányától. Ott van a sorházi családi ház-szerű, több szintes lakásuk, és még mindig ábrándozik arról, milyen jó lenne egyszer újra megszerezni, megvenni a gyerekeinek azt a lakást a Bánya utca harmincegyben, ahol életünknek mondhatnám legszebb szakaszát töltöttünk. Szép volt, mert szegények voltunk, de nem éltünk rosszul. Maga a lakás valódi összkomfort volt, kicsi, de elviselhető konyhával, elég méretes szobával, amelyik egyszerre volt nappali és háló. A fél szobában, ebben az apró méretű külön kis szobában elfért a fiunk kamasz bútoraival. Ajtajával szemben volt a fürdőszoba a vécével, pontosabban az ajtóval szemben éppen a vécé volt, még lesz egy története később. Volt egy négyzetméteres kis kamra, egy keskeny előszoba, és mint már korábban említettem,

velünk szemben laktak azok a barátaink, akikkel még ma is tartjuk a kapcsolatot. Csak már ketten maradtunk Robival, feleségeinket tavaly elvesztettük. Velünk szemben volt az iskola udvara (ma az iskola nem működik, ki tudja miért). Az udvaron állandó gyerekzsivaj, kergetőzés és foci, a kis pályán magam is vezettem ott meccset a gyerekeknek. A kisfiam ott kezdte az iskoláit, ott végezte el az általánost, és még mindig tartja a kapcsolatot volt osztálytársaival. Minden évben összejönnek – közeledve a hatvanéves korhoz.

Igen, Kőbányának varázsa volt – számomra is. A fölfedezés varázsa. Habár mellettünk gyár volt (a sörgyár egyik bejárata, később kólaüzem), de ha messzebbre néztél a kis francia erkélyről, odébb szinte hegyeket láttál, tág volt a világ, nem úgy, mint a szűk Péterfyben, vagy a nem sokkal távzásunk után Weiner Leóvá átkeresztelt Horn Edében.

Még csak félig meddig költöztünk be, hiszen alig volt bútorunk, és így elég tágasnak látszott a lakás. Nem sokan voltak akkor még a házban, talán két lakó foglalta el rajtunk kívül új otthonát - nyilván nekik is annyira sürgős volt, mint nekünk. Emlékszem, egy este éppen rendezkedtünk, valami apróságot vásárolhattunk aminek a helyét kerestük a szobában, talán a telefonpolcot... Már sötétedett, amikor a nyitott erkélyen át kiabálást hallottunk. Hahó, van itt valaki, aki beengedne minket? Lenéztem az erkélyről, egy fiatalember és egy középkorú hölgy szeretett volna körülnézni, mert éppen a fölöttünk lévő lakást kapták meg. Tehát ugyanolyat, amilyen a miénk volt. Fölengedtük, nézzenek körül. Hamarosan aztán kiderült, hogy a fiatalembert, aki a mamájával jött kíváncsiskodni, Gyulai Istvánnak hívják. Amikor beköltöztek, állandóan nyitva volt nyáron náluk is az erkélyajtó, és egyre azt hallgattuk, hogy felső szomszédunk folyamatosan, szinte éjjel nappal nyelvet, nyelveket tanul. Meg is érte neki a szorgalmas tanulás, mert később a televízió nagyon népszerű sportriportere lett a korábbi középtávfutó, majd az atlétikai szövetség főtitkára, később a nemzetközi szövetségé is. Első házasságából (Kazi Olga ugyancsak kiváló atléta volt akkori a felesége) született kisfia, Miklóska ugyancsak vezető szerepre vitte az atlétikai szövetségben.

Sokakra emlékszem még a házból, de mi igazán a közvetlen szomszédokkal, Bondiékkel (már szoltam rólunk) és Müllerékkal meg Gazsiékkel voltunk folytonos kapcsolatban. Ezt a zárt lépcsőház alakította így: minden emeleten négy lakás volt, és általában az

emeleti szomszédok ápoltak egymással a kapcsolatot.

Még nyár vége felé megjöttek Nizzából az ott élő rokonok, Annus, anyám unokatestvére a két lányával, Mireille-lel és Edwige-zsel. Ők a Peterdy utcában Annus testvérénél, amikor Budapestre jöttek - és 56 óta szinte évenként itt töltöttek pár hetet. Meglátogattak minket, és velünk örültek, hogy végre saját lakásunk van, hoztak szép apró ajándékokat a pár hetes kisfiunknak. Ez az útjuk végül tragédiába vezetett. Egy kétajtós, Dauphine típusú kocsival jöttek, a két lány felváltva vezette az autót. Elég szűk kis kocsi volt, a hátsó ülésen Annus, rengeteg csomag közé bezúfolva, és az olasz sztrádán, Palermo közelében kigyulladt a kocsijuk. Annust csak nehezen tudták hátulról, a kocsi közepéről kiszabadítani, rettenetes égési sérüléseket szenvedett, és másfél nap múlva meg is halt a palermói kórházban.

Hogy milyen volt akkor az én Kőbányám? Épülő. Még nem volt meg a művelődési ház (a Pataky-Kőrösi Csoma), ha a kilences busz végállomásánál, a templom előtti fordulóban leszálltam hazajövet és átmentem a túloldalra, ott még egy kiskertes utcácska volt, földszintes házakkal. Emögött volt a Bánya utca felső vége, mini lakótelep, egymás mögött négy négyemeletes félpanel, köztük kis parkok a szokott homokozós-cicamászókás játszóterekkel.

A Kőrösi Csoma út is teljesen másként ívelt a Zalka Máté tér felé, mint manapság: akkor még nem voltak hatalmas panelházak a Pataki (Szent László) tér és a Zalka között, hanem 2-3 szintes városi házak vezettek nagyjából egyenesen az állomásig. A Pataki térhez közel volt egy Közért, ide jártunk rendszerint vásárolni; zöldséget, gyümölcsöt pedig a Halom utcánál lévő bódében,

Hársfalviéknál.

Szinte mindenki ide járt, mert mindig megbízhatóan szép árujuk volt. A Közért mellett állt a Magdi presszó (ezt később, amikor átépítették a kőbányai városközpontot, áthelyezték a Zalka közelébe, a nagy Csemege alá, s úgy tudom, ott már lezüllött, vacak hely lett). És ott volt a Körösin a legendás Kába, akit Moldova (ő a Halom utca 40/A-ban lakott, a sörgyári bejárat mellett) is megemlített több írásában. Hajdan könyv- és papírcikk kereskedő, akinél mindent lehetett kapni: játékot, mindenféle iskolai cuccokat, füzetből a tolltartóig, meg képes levelezőlapokat, bélyeget, ragasztót, pénztárcát, apró ajándékokat, sztárfotókat, sztriptíztollat és kacsintó pénztárcát - azt hiszem, egyedül cigarettát nem árult, meg akkor már könyvet is alig-alig, de újságokat még igen. Annak ellenére, hogy a sarkon volt egy állandó újságos pavilon: minden reggel, munkába menet ott vettem meg a Népsportot, ezt az eldobós újságot, amit a belvárosi, Vörösmarty téri végállomásig

éppen ki lehetett olvasni. Az újságos mellett vagy mögött egy trafikbódé volt, a Kába boltja előtt - emlékezetem szerint - könyvesbolt, az OTP kerületi fiókja,

lottózó meg egy bizományi áruház, majd közvetlenül a Zalka előtt ott állt a kétszintes Szivárvány Áruház a maga eléggé silány, külterületi választékával. Ugyanúgy itt járt huszonnyolcas villamos, ahogy manapság.

Apró emlékek villannak be. A kisfiamat, talán kétéves volt, nyugodtan lent lehetett hagyni a ház mögötti kis játszótéren. Megbízható volt, néha-néha ránéztünk a lépcsőházi ablakból, és mindig azt láttuk, hogy békésen lapátolja a homokot a kis vödörkébe, vagy megpróbál valami dombocska-félét építeni. Ám egyszer feleségem éppen az ebéddel volt elfoglalva, én meg nem voltam otthon, s amikor kissé megkésve kinézett, nem látta ott a gyereket.

Kétségbeesve rohant le a lépcsőn, az arra járókat kérdezgette, nem

láttak-e egy pici fiút.

- Igen – mondta valaki -, kis vödörrel a kezében.... Arra ment... És mutatott a Halom utca felé.

Feleségem persze rosszat sejtve szaladt abba az irányba, amit mutattak, így ért ki a Kőrösi Csoma sarkára, ahol akkor is közlekedett a villamos. Ott is kérdezgetett, és mondták hogy egy kisgyerek vödörrel itt ment át az úton, és egy férfi segítette, fogta a kezét. Aztán kiderült, hogy a kisfiam egyenesen tipegett a közértbe, nyilván azt hitte, hogy anyukája vásárolni ment és azért szólt le érte a parkba, hogy vége a játéknak. Nagy volt a megkönnyebbülés, amikor Gabi (akkor még így hívtuk) ott beszélgetett a maga alig-nyelvén az eladónőkkal, akik türelmesen próbálták kikérdezgetni, hol lakik, kik a szülei stb.. Talán meg is mondta volna, ha sokáig faggatják, szerencsére feltűnt Julikám kicsit könnyezett, összecsókolta, vett is neki valami csokoládéfélét, aztán hazavitte. Később, amikor anyukája már abbahagyta a gyest és dolgozni kezdett újra (majd erről lesz még szó később), és különösen a nyári hónapokra amikor a bölcsőde és az óvoda bezárt, úgy oldódott meg a gyermekem elhelyezése, hogy a szomszéd épületben, a földszinten egy nagyon rokonszenves család hasonló vagy valamivel fiatalabb korú kisgyermekkel elvállalta a fiunk nappali őrzését. Varga Tibike valósággal kistestvére lett sokáig az én fiamnak, azt kell mondanom, hogy bár elszakadtunk egymástól, hiszen mindez nagyon régen történt - minkét gyerek túl van az ötvenen, de még mindig összefutunk Tibivel, és a kisfiam (most már nem Gabi, hanem közismert nevén Zsömi) viszonylag rendszeresen tartja vele a kapcsolatot.

Mondom, csapongok. Egy hasonló eltűnésére akarok emlékezni ugyanis, amikor a kisfiam (azt hiszem elsős volt) nem jött haza az iskolából. Teltek az órák és a gyerek sehol. Kétségbeesetten indultunk valóban mindketten a keresésére. Nem akarom húzni az időt: az történt, hogy miként megszokta, egyenesen Vargáékhoz ment, ahol olyan természetesen fogadták, mint más hétköznapiakon. A mama, Erzsike megetette, aztán a gyerekszobában a két srác elkezdett játszani, és nekünk csak nagyon soká jutott eszünkbe, hogy megkérdezzük a nappali anyukát, nem látta-e a gyerekünket. Hát látta, ott játszott elmélyülten és természetesen, eszébe sem jutott hogy neki aznap nem ide, hanem haza kellett volna mennie.

Ha már a Közértet említettem, eszembe jut egy nagyon mulatságos szituáció. Én mentem vásárolni a gyerekemmel, és amikor a kosárral sorba álltunk a pénztárnál, kisfiam meglátott a pénztár előtti pulton valami érdekes, színes csomagolású terméket. Abban a szemérmes világban ebben az évben vagy ezekben az években kezdtek nyíltan, nemcsak patikában, esetleg illatszerboltban óvszert árulni, és az önkiszolgáló közértben jól látható helyen, a pénztárpultonál helyezték el. Kisfiam - olyan 3-4 éves lehetett, megkérdezte: apu, az mi? Gondolkodtam, mit is mondjak, amikor a hátam mögött egy dörgő férfihang megszólalt: - Az kisfiam, rágógumi. Na, kisfiamnak semmi más nem kellett, rögtön elkezdte jó hangosan mondani, hogy „apu, vegyél nekem olyan rágót!” Mindenki nevetett, én meg kicsit zavartan rángattam kifelé a gyermeket, aki nagyon erőszakosan szeretett volna rágógumit, pontosabban *olyan* rágógumit vetetni.

Csapongok.

1967 késő nyarán költöztünk a Bánya utcába, s Julika a következő év őszén szeretett volna visszamenni dolgozni. Addigra alaposan elszegényedtünk, ahhoz, hogy a szövetkezeti lakás nem rettenetes alapösszegét meg tudjuk fizetni, szülői segítségre szorultunk, holott ők se dúskáltak a kincsekben. Alig-alig tudtam írást elhelyezni (meg írni se nagyon volt időm), amivel a kis keresetünket kiegészíthettük volna. Amiből mégis kis pluszkereset jutott: Julikának olyan bőségesen volt teje, hogy a kellő egészségügyi feltételek kivizsgálása után adhatott azoknak a babáknak, akiknél ez hiányzott. A bőtejű anyák naponta egyszer vagy többször elmentek az anyatejgyűjtő állomásra, ott lefejték a tejüket, és az állomás szétosztotta, a szükségletnek megfelelően. Később már hozzánk jártak a tejért, amikor ezt megengedte a gyűjtőállomás. Volt, amikor egymás után csöngettek be hozzánk, akiket az állomás (ráadásul emlékezetem szerint az Állomás utcában működött) küldött, s egyszer elunva az állandó járókelést – feleségem tiltakozása ellenére -kiírtam az ajtóra, hogy „*A tejcsarnok ma zárva*”.

Julika visszament hát dolgozni – de kétséges volt, hogy télen lesz-e meleg kabátja, és be tud-e járni munkahelyére, a Központi Antikváriumba. (Több boltban is dolgozott hosszú Ákávés működése során, mielőtt bevitték a központba a boltosztályra, majd a beszerzési osztályra). Szerencsére az a hatvannyolcas ősz elég sokáig kellemes és langyos volt. És akkor - valamikor novemberben - nyertünk a lottón.

Én nem vittem túlzásba, összesen négy számsort játszottam (ez heti 13,20 forint költség volt), és legnagyobb meglepetésünkre az egyik lottószelvénnel négy találatot értem el. Nagyon nagy volt az izgalom, vajon mennyi lesz a nyeremény. Ott ültünk telefonközelben, és szinte óránként felhívtuk a az OTP Sportfogadási és Lottó Igazgatóságát, megtudakolni, vajon hány nyertes (ötös és négyes) érkezett be, majd amikor már tudtuk, hogy mennyi a nyereményünk, azért kezdtünk telefonálni, hogy megtalálták-e a mi szelvényünk sorozatszámát. Nem volt rettenetesen nagy nyereményük azon a héten a négyeseknek, ha jól emlékszem, harmincötezer ötszáz forint (az előző héten körülbelül kétszáztezret hoztak a négyesek, és körülbelül ilyen, kétszázezer körüli volt az éves átlag is. De azért nekünk hatalmas összeg volt ez a nyeremény. Akkor a Deák Ferenc utca tizenötben, az ÁKV propaganda osztályán dolgoztam, és a Bécsi utca túloldalán volt a ChemolimpeX székházában egy OTP fiók. Ott helyeztem letétbe a nyertes szelvényt, mert féltem, hogy izgalmamban el is veszíthetem, és akkor lóttek a szerencsének. Pár nappal – talán egy héttel – később, amikor a nyereményt kifizették, kivettem az összegből párezret, a többbit ott tartottam tovább, betétkönyvben. Aztán vettünk feleségemnek télikabátot meg egy csizmát a Luxus Áruházban, amire már nagyon régen áhítozott. Úgy emlékszem, akkor vettük az első, használt televíziónkat (Favorit, megállt a saját négy lábán), lett mosógépünk (amolyan Hajdú, eltáncolás) meg centrifugánk, ugyancsak használt. A szülőknek is vettünk ajándékot, a Majakovszkij nevű Király utcában működő nagy Műszaki Bizományiban: apósoméknak tévét, a szüleimnek talán centrifugát. A lényeg az volt, amennyiből megvalósíthattam egy gyerekkori ábrándomat: útlevelet kértem, és elutaztam *álmaim idegen városába, Párizsba*. Elég kis nyomorult helyen, szegényen éltem ott azon a pár napon persze, de aztán tovább utaztam Nizza-ba, ahol másodnagybátyám, Káldori Bandi és másod-unokatestvéreim: Mireille és Edwige vártak. Na, ott már jó dolgom volt, szinte tenyerükön hordoztak.

Tehát Párizs-Nizza-Velence (sokat írtam ezekről, novellát is meg krimit is álnéven), meg aztán - ahogy akkoriban minden nyugatra vetődő turista (igen kevés volt belőlük) - annyi ajándékozni és eladni való cuccot hoztam haza az akkor divatos mohair kardigántólaz orkán esőkabátokon át egészen az akkor divatos Cornavin karórákig, hogy amit az utazásra elköltöttem, bőségesen visszatérült. Jut eszembe, jó

pár évvel később, ezerkilencszázhetvenhatban családotul megkaptuk az engedélyt, hogy kimenjünk Franciaországba, és lényegében ugyanezt az útvonalat végigjárjuk. Mireille és férje, Alain elkényeztettek bennünket, a tenyerükön hordoztak. Olyan társasházban laktak - és velük velük mi is - ,amelynek a belső kertjében hatalmas úszómedence volt. Itthon, pláne Kőbányán nem láttam még hasonlót akkor, még a hazai szállodákban is ritkán volt úszómedence. A kisfiam 9 évesen itt, ebben a medencében tanult meg úszni.

De hadd kanyarodjak vissza Kőbányára. Most a napokban a Torockó étteremben ebédeltünk, a Martinovics téren, Kőbányán. Hatalmas választék és telt ház. És eszembe jut, hogy hosszú és fárasztó vonatozás után ezerkilencszázhetvenhatban éppen vasárnap délelőtt értünk haza. Természetesen otthon üres volt a kamra, és hát ennünk kellett – volna. Na, délidőben lementünk hát a Torockó vendéglőbe. Mit mondjak? Zárva volt. Meg lehet ezt érteni? Éppen vasárnap és éppen ebédidőben egy ismert vendéglő (megjegyzem kevés ilyen volt Kőbányán), a maga jellegzetes akkori választékával (*sertsült, pírburg, párkáp*), de akkor mind a három vagy négy valamire való kőbányai vendéglő zárva volt. Mi volt mit tenni? Visszautaztam a Keleti Pályaudvarhoz, ott sikerült száraz, előre csomagolt szendvicseket vennem a büfében, és ha jól emlékszem, estére drága szomszédaink kisegítettek minket valami meleg vacsorával. Ilyen volt az élet a szocializmus építésének 31. évében Budapesten, és különösen annak külvárosában Mert Kőbánya bizony akkor még igencsak külvárosának számított..

Itt éltünk, ide járt a gyermekünk a velünk szemben levő általános iskolába, amelyiket érthetetlen okokból később, pár évvel ezelőtt bezártak, és ha jól tudom csak az enyészet él ott: nincs az a gyerekzsivaj, amit volt szerencsénk minden hétköznapi, de még olykor ünnepnapokon is hallgatni.

Amúgy a Bánya utca e része jó kis hely: itt nyílt meg a Kőbánya mozi, amikor már ott, laktunk nem kellett de villamosozni városba hogy egy-egy új filmet premierként tudjunk megnézni. Itt láttam, pontosabban itt láttuk kisfiammal egyik nagy kedvencünket, a Különben dühbe jövőnk című pazar vígjátékot.

Itt, Kőbányán született meg az a gyerekregényem, amelyik (különösen mert egy nagyon jó tévéfilm is készült belőle egy évvel

később) két kiadásban, közel százezer példányban jelent meg - és el is fogyott. Nem csak azért írok erről, mert egy kicsit anyagilag is megerősödtünk, hanem mert ebben a regényben nyomokban még felfedezhető az a régi Kőbánya amelyikbe szereplőimet elhelyeztem. A közös kutya igazi gazdája a regény szerinti Molnár néni (a filmben Patkós Irma játszotta) elképzelésem szerint az Állomás utcában élt, egy kis kertes házikóban. A helyén ma hatalmas panelházak emelkednek, ugyanis nem sokkal a regény megjelenése után kezdtek hozzá Kőbánya városközpont hatalmas átalakításához. Magát a regényből készült filmet is itt Kőbányán fog forgatták. *Bohák Gyuri* rendező és *Ráday Misi* operatőr próbálták a nyüzsgő, zajos statisztagyereksereget kordában tartani, hogy egy-egy felvétel jól sikerüljön. Nem ott vették fel, ahol mi laktunk, hanem Kőbányának egy távolabbi, talán az Óhegy felé lévő lakótelepi részén, amelyik persze hasonlított a mi környékünkre is.

Amikor a könyv megjelent, és az első, műszaki – példányt hazavihettem a kiadótól, történt valami, miről én akkor azt hittem: sorsszerű.

Emlékszem, egy pénteki napon mentem el a Móra Kiadóhoz, hogy átvegyem az első példányt. Akkor még csak a műszaki példányok érkeztek meg a nyomdából, egyetlenegyét vihettem haza nagy büszkén. Hazafelé, a buszon lelkesen nézegettem, elragadtatva a borítótól és *Sajdik Feri* belső illusztrációitól.

Otthon nagy volt az öröm. Még a 14 éves fiam is, aki pedig nem volt valami lelkes könyvolvasó, elragadtatással vette kézbe a karcsú kötetet, megpróbálta a könyvben szereplő figurákat összehasonlítani valódi barátival, ez néha sikerült, többnyire persze nem.

Másnap, szombaton reggel korán keltem. Tavasz volt, éppen a Pataki térre készültem, hogy megvegyem kedvenc szombati újságjaimat. (Akkor még voltak ilyenek). A kapu előtt ott állt bizonytalanul egy egészen apró, alig pár hetes, tejeskávészínű kiskutya. Egyedül.

Felszóltam a feleségemnek, hogy a gyerek fölébredt-e már, ha igen, jöjjön ki az erkélyre (inkább csak erk volt az, még a lábunk sem fért el rajta egyenesen), és nézze meg ezt a kis aranyos kutyust. A fiam persze rögtön az erkélyen termett.

- De aranyos!

- Lehet, hogy szomjas – mondtam.

Már lent is voltak, egy kis tálkában tejet hoztak. A kiskutya úgy lefetyelt, öröm volt nézni. Még a tálkát is tisztára nyalta.

Amikor a lapokkal visszaértem, azt láttam, hogy a kutyákat csak kellő távolságból szemlélő feleségem ölében ott a tejeskávé színű apróság, és fejét Julika nyakába fekteti. Ő meg olvadozva néz előre, meg sem meri mozdítani a fejét, nehogy bajt okozzon a kicsinek.

- Nagyon édes! Biztos nincs gazdája?

- Biztos - nézett ránk reménykedve a fiam.

- Kell? Tartsuk meg?

Így került hozzánk ez a kis aranyos semmiség. Megelevenedett a friss regény, itt a "közös kutya". Olyan volt a színe, mint egy szépen átsült cipónak. A fiamat mindenki Zsömlének, Zsöminek hívta (még később, felnőtten is), annyira, hogy megesett, úgy kiabáltak fel az anyukájának, hogy „Zsömi néni, lejöhet a Zsömi játszani?!”. Így hát - megkülönböztetésül - a kutyus a Buci nevet kapta. Még körbejártuk a környéket, hátha mégis van a gazdija, a fiam szorongva várta a válaszokat, de végezetül eldőlt: van egy kiskutyánk. Buci. *A Közös kutya* hozta őt nekünk?

A hét első napján beszereztem a legszükségesebbeket: fekhelyet, pórázt, etető-itató tányért. Elvittem egy közeli állatorvoshoz is, aki azt állapította meg, hogy keverék és nagyjából két hónapos lehet. Be is oltotta rögtön a kötelező védőoltásokkal, szopornyica ellen is.

Bucika hamar szobatiszta lett. Egyáltalán: nagyon okos és tanulékony volt. Ha jeleztük, hogy sétálni megyünk, foggal elkapta a kamrakilincsen lógó pórázt, és igyekezett az ajtó felé. A dolgát – eleinte, ha nem bírta ki – az előszobában végezte el, a szobában szinte soha. Pedig szobakutya lett, velem töltötte az estéket.

Akkoriban, hogy kevesebbet cigarettázzam (csak 1995-ben szoktam le róla végképp), esténként megtömködtem hosszú szárú, szinte csibukszerű pipámat, s azt füstölgetve ültem le megnézni a tévéhíradót. Fotelben terpeszkedtem, a lábamat föltéve egy puffra, és kényelmesen kinyújtóztam. Bucika az ölembe keredzkedett, ő is a készülék fele fordult, és figyelmesen velem nézte végig a programot. Mintha értené – holott gyakran én se értettem -, hogy mit és miért. Ahogy kedvencünk, Hofi sem. (Bucika őt is velem nézte).

A legtüneményesebb az autózása volt. Akkoriban vettem meg az első kocsimat, a ZH 21-41 forgalmi rendszámú, használt Trabantot. A vezetői engedélyt is csak pár hónapja szereztem meg. Ha indultunk

valahová, Buci türelmetlenül toporgott a kocsiajtó előtt, s amikor a feleségem lehajtotta az anyósülés támláját, hogy a kiskutya hátra mehessen, Buci már fent is volt – a kalaptartón. Onnan figyelte büszkén az utat, a forgalmat, mintha az övé lenne a kocsi. Komolyan: kérkedett a tulajdonával. Egy élő, valódi bólogató kutytus.

Ez a drága kiskutya hamar megtanulta az illemszabályokat. Jelezte, ha ki kell mennie, hozta a pórázt, kedves kérően nézett fel rám vagy asszonykájára.

Akkoriban Juli ment el reggelenként korábban hazulról. Én elég lazán járhattam be munkahelyemre, nem volt kötött munkaidőm, így többnyire én sétáltattam Bucit, mielőtt egyedül hagytuk volna otthon délutánig. Bucika, a „közös kutya” engedelmesen sétált velem, lementünk a Pataki térre vagy hátra az úttörőház környékére. Néha viszont sietnem kellett reggel egy-egy fontos vagy annak látszó értekezletre, megbeszélésre, ilyenkor türelmetlenebbül rángattam a kiskutya szíját. Buci ebből nem sokat értett, mert ugyanolyan békésen nézelődött, szagolgatta a növényeket, mint bármikor máskor.

Egyszer nagyon kellett sietnem, és ő – mintha engem akarna heccelni – az istennek nem végezte el a dolgát. Hiába szóltam rá türelmetlenül, hiába rángattam, könyörögtem – semmi. Ideges voltam, felbosszantott, hogy eredmény nélkül járunk körbe tízszer-hússzor is, végül szinte sírva, ráhúztam kettőt a drágára. Bucika nyüszített, felnézett rám az okos, csodálkozó szemeivel.

Panaszkodva. Szégyelltem magam. Ölbe kaptam, összevissza-csókoltam, bocsánatot kértem tőle, és nem tagadom, egy apró könnyecsepp is megjelent a szemem sarkában. Iszonyú lelkiismeret-furdalásom volt.

Még inkább, amikor kiderült, hogy beteg. A konfliktusunk után egy-két nappal elkezdett félrevonulni a vackába, nem evett, sőt, másnap már ölben vittem le, hogy a dolgát végezze. Ha gyöngéd erőszakolásra evett is pár falatot, kibukott belőle. Bevittem az Állatorvosi Főiskolára, ahol közölték: szopornyicás és menthetetlen.

El kellett altatni. Amikor az asszisztensnő kivette a kezemből, és a kiskutya – talán kérlelőn - rám nézett, tehetetlenül elfordultam.

1984-ig laktunk itt, ahogy mondani szoktam, nagyra nőtt kamasz fiam lába akkor már szinte kilógott a fél szobából. Mégis egy véletlen segített abban, hogy nagy – mit nagy? óriási - városi lakásba költözzünk. 43 négyzetméterből 143 négyzetméterbe.

De ez már új történet, új környezet, sőt: új korszak, a nyolcvanas évek Magyarországa.

Bajok és örömök

1993. április másodikán megszületett első kisunokám, *Ádám*. Az első pillanatban belé szerettem, később már megosztva a kisebbikkel, *Renátával* is a nagyapai – és persze a nagymamai szeretetet. Nagy lett volna a boldogságunk, de Isten nem így döntött. Feleségem ugyanazokban a napokban kórházba került, s hamarosan kiderült, rosszindulatú daganattal, urológiai (hólyag) rákkal. A tumor nem látszott áttételesnek, de olyan rossz helyen volt – mint az orvosok elmondták –, ami feltétlenül indokolja, hogy a hólyagot eltávolítsák, és más, radikális módon oldják meg a dolgot. Nem könnyen, de tudomásul vettük a sors akaratát. Már ki volt tűzve a műtét napja, amikor üzenet érkezett az éppen Németországban időző sógornőmtől, Zsuzsától (a fiam rohant ki vele Szadára): azonnal faxoljunk ki minden leletet, mert egy orvos társaságban elpanaszolta szomorúsága okát, talán ők tudnak segíteni. Mi kint voltunk szadai telkünkön, ahol azzal foglalatostkodtam, hogy Julikát próbáljam fizikailag és lelkileg felkészíteni a kegyetlen műtetre és a további életre. Elküldtük a faxot a gödöllői postáról, és azonnal hazaautóztunk, hogy otthonról – Szadán nem volt telefonunk – tudjunk beszélni Németországgal. Otthon a levélszekrényben egy üzenet várt a főorvostól: egy héttel el kell halasztani a műtétet. A sors kezét láttuk a dologban, az égiek segítenek, időt nyerünk az új döntésre. Aztán jött a telefon Németországból. Azt mondták, valóságos konzílium foglalkozik ott a leleteinkkel, orvosok, köztük urológus is. És hogy azt a műtétet, amit a Kútvölgyiben terveznek, *nem szabad megcsináltatni*, csak végszükség esetén. Azt tanácsolták – Németországból –, hogy

keressük meg a Jahn Ferenc kórház vezető urológusát, *dr. Kisbenedek Lászlót*, mondjuk azt, hogy egy kint praktizáló magyar urológus küldött hozzá, S. Péter. Hétfőn kerestük a kórházban az osztályvezető főorvost. – *Konferencián van* – mondták. Kikerestük a telefonkönyvből a nevét, de hiába tárcsáztunk, a szám nem felelt. Elindultunk a telefonnévsorban jelzett címre. – *Igen, ez valóban az ő lakása volt, de évekkel ezelőtt elváltak.* – *És most hol lakik?* – *A Baross téren, itt és itt.* Rohantunk a megadott címre. Egy idős úr nyitott ajtót. – *Nincsenek itthon, elvitték a gyereket egy születésnapra.* – *Mikor jönnek haza?* – *Egy órán belül itthon kell lenniük.* Otthagytam a névjegyet azzal, hogy később visszajövünk. Lementünk, beültünk egy presszóba a Bethlen utcában. Rendeltünk valamit, de hozzá se nyúltunk a poharakhoz. Szorongtunk, alig tudtunk egymásra nézni. A sorsunkról volt szó, s még nem tudtuk, mit kínál. Reménykedtünk és féltünk.

Fönt ketten nyitottak ajtót, az urológus és a felesége. Bevezettek, hellyel kínáltak. Elmondtuk, hogyan kerültünk ide. Kisbenedek doktor komoran nézte a leleteket, hümmögött. *Igen, nagyon rossz helyen van a tumor. A záróizomnál.* A felesége – úgy éreztem, mély empátiával fogadta történetünket – szinte kérve kérdezte: – *Semmi esélyt nem látsz?* – *De igen* – mondta az orvos –, *talán tizenöt-húsz százalék esély van.* – *Akkor te megcsinálod. Ha valaki meg tudja menteni, csakis te!* Néztük dr. Kisbenedek László komoly arcát (később megismertük a másikat, a derűs-kedveset, sőt a velünk együtt boldogot is). – *Hát, jó, nem bánom* – mondta. – *Bár a kolléga diagnózisával egyet kell értenem, megpróbálhatjuk. Holnap elvégezzük vizsgálatokat, és csütörtökön műtét, transzuretálisan, azaz nem vágunk... Azután aláveti magát egy kemoterápiás kezelésnek. De egyet meg kell ígérnie* – nézett a feleségemre –, *ezt a beavatkozást meg lehet néhányszor ismételni is. De ha én azt mondom, most már nincs más megoldás, csak ez a radikális, tudomásul veszi.* – *Igen* – mondtuk egyszerre. – *Megígérjük.*

A műtét várakozáson felül sikerült, a kontrollvizsgálatok biztató eredményt mutattak ki. Következett a kemoterápia, mindazzal a szörnyűséggel, ami vele járt. Közben a kiadóba, amelyet eddig ketten üzemeltettünk, fölvevük B. Évát. Tudtuk róla, hogy nagyon rendes, segítőkész ember. Az is volt, mindvégig, nélküle nem tudtam volna

végigvinni azt a szörnyű esztendőt. Úgy éreztem, feleségem gyógyulásában azzal nyújtom a legnagyobb segítséget, ha mindvégig, a legszörnyűbb pillanatokban is mellette vagyok. (És így volt ez most is, az utolsó két-három évében). Havonta kellett kapnia a kezelést a Kékgolyó utcában, azokat a napokat végig mellette töltöttem. A kezelések után három-négy napig súlyos toxikus állapotban volt, végig ott ültem mellette, csak néha-néha rohantam le a lakástól alig száz méterre lévő irodába, egy-két telefont elintézni és Évát eligazítani a teendőkről.

Augusztusban hosszabb hétvégét akartunk Szadán tölteni, hogy feleségemet fölérősítsük és fölkészítsük az újabb kemoterápiára. Akkor nagyon jó állapotban volt, s – bár parókában – egyáltalán nem látszott rajta súlyos betegsége. Úgy volt, hogy fiamék is kijönnek a kis Ádámmal pénteken vagy szombaton. Pénteken reggel (augusztus 5. – ha jól emlékszem) telefonáltam fiam munkahelyére, hogy megkérdezzem, mikor várhatjuk őket. – *Józsi bácsi* – mondta a kollégája –, *maga nem tudja? Tegnap autóbalesetet szenvedtek családotul.* – *Uristen* – borzongtam a kánikulában –, *mi van velük? – Kórházban vannak, a Balesetiben. Nagyon súlyos...* – Száguldottam föl a hegyre. – *Szedj össze mindent!* – szóltam a feleségemnek. – *Baleset érte őket, kórházban vannak!* Persze örülten kezdett jajgatni. Gorombán ráripakodtam: – *Hallgass el, így nem tudok vezetni.*

Zsuzsi, a húga már ott volt a kórházban. Megtudtuk – később –, hogy mielőtt elájult volna a mentőkocsiban, a fiam még az ő telefonszámát meg tudta mondani. Ő már tegnap is bent volt. – *Ádám jól van, de megfigyelik.* Négy hónapos unokám valóban jól volt. Szinte elégedetten mosolygott a rácsos kórházi ágyból mindenkire. A fején találtak egy ütésfoltot, pár napig megfigyelik, nincs-e koponyasérülése, aztán hazaadják. Mónika állapota már súlyosabb volt: nyílt kartörés – és rettenetes lelki megrázkódtatás. Sírt. Nem tudott beszélni. Csak annyit: – *Mi van Zsömikével?* Mindenki így becézi felnőtt korában is a fiamat. – *Nem tudjuk még, most megyek föl az intenzívre.* Zsuzsi kikísért a folyosóra. – *Ne menj fel, kérlek, ne nézz rá!* Megértettem, hogy szörnyű látványban lesz részem, de persze tudni akartam, mi van az egyetlen gyermekemmel.

Rettenetes állapotban volt, az orvosok nem vállalkoztak jóslásra. Eszméletlenül feküdt, testét zsinórok, infúziós csövek, gépek

borították. Az egyetlen gyermekem – és lehet, hogy nem éli túl? Az orvosok nem nyilatkoztak.

Megsimogattam a kézfejét, és kimentem a folyosóra, csak ott eredtek el a könnyeim.

Másnap eszméletlenül vitték a műtőbe, hogy darabokra tört combját összerakják, s a combcsontba fémet építsenek. De még több mint egy héten át öntudatlanul feküdt, sorozat-bordatörésekkel, sérült tüdővel. Lassan-lassan derült csak fény a rémtörténet mozzanataira. Ádámkát kellett volna orvoshoz vinni, védőoltásra. A fiam kocsija szerelőnél volt, kollégáját kérte meg, fuvarozza el őket. A vezető mellett ült, a menyem meg hátul a kisbabával. Ádámka szerencsére be volt szíjazva a hordozható mózeskosárba. A vezető a kőbányai Bodza utcában nem vette észre az útkereszteződést, az egyik dús lombú fa eltakarta a stoplátlát. Jobbról, főútvonalról szaladt belénk nagy sebességgel egy kocsí. Gábor fiamat a tűzoltók vágták ki a roncsok közül, Mónika kezéből kiesett a kosár a babával...

Először a négy hónapos baba került hozzánk, egy hét megfigyelés után, aztán hamarosan Mónika is. A fiamat szeptember ötödikén hozhattam csak haza a kórházból. Haza – mihozzánk. Mónika is, ő is segítségre szorultak. A menyem nem tudta használni az egyik kezét, a fiam eleinte járókerettel, később két mankóval közlekedett. A fürdésnél a kádból nekem kellett be- és kiemelnem, márpedig még a baleset után lefogyva is volt vagy kilencvenöt kiló. Vásároltam, elláttam Ádámot, s közben a feleségem is megkapta a következő adag kemoterápiás sorozatot. Az egész lakás olyan volt, mint egy kórterem.

Munkára alig maradt időm és energiám. Néha le-leszaladtam az irodába, megpróbáltam ezt-azt elintézni, de kevés sikerrel. A sorozatos bajok elvitték tartalék pénzünket, cégünk parányi tőkéjéhez is hozzá kellett nyúlnunk. A kiadott művek száma is visszaesett: a bajok és más irányú elfoglaltságom következtében abban az évben csak hét könyvünkön díszelgett a kétfejű sas. *

** Amit 1993-ról írtam, lényegében – apró módosításokkal – átvettem megírt önéletrajzomból, amely 2002-ben jelent meg.*

Költözés az Izabella utcába

Izabella utca 87.

Furcsa volt, ahogyan mi oda kerültünk – és nem volt furcsa, hogy hét év után eljöttünk: el kellett jönnünk onnan.

Szóval.

Egy este Julikám telefonon beszélgetett ritkán látott és mindig nagyon kedvelt kolléganőjével, Köhler Zsuzsival. Zsuzsi akkor már válófélben volt, vagy talán már el is vált férjétől, Köhler Tibortól, aki katonatiszt volt, valami műszakitiszt-féle – és nagyon furcsa, magának való figura.

Zsuzska (a facebookon néha látom, itt van közöttünk) panaszkodott a telefonban Julikának, hogy ott ül abban az átfűthetetlen, irgalmatlanul nagy lakásban, ahonnan szeretne menekülni. Valami olyan megoldásra gondolt, hogy volt férjének, gyermekei apjának jusson egy kisebb de megfelelő komforttal rendelkező valami cserébe ezért a hatalmas tanácsi bérlakásért, ő pedig a két lányával átköltözne a Felső-Erdősorba, ahol édesanyja lakik egy hasonlóan eléggé nagy bérlakásban. Julika arra gondolt teljes joggal, hogy a mi szövetkezeti lakásunk tulajdon, tehát értéke nagyjából megfelelhet egy kétakkora bérlakás piaci árának - de hát hol volt akkor, nyolcvanháromban igazi piac?

Márkus Zsuzsi - most már nevezzük a lánynevéen - ezt a lakást megörökölte bátyjától, akit a hatalom feleségével együtt emigrációba kényszerített. Márkus György a liberális ellenzék egyik ismert vezető alakja volt, kiváló tudós, szociológus. Feleségem megbeszélte, hogy elmegyünk Zsuzsikához, és körülnézünk a hatalmas lakásban.

Mit mondjak? Rendesen elment a kedvem a cserétől már abban a pillanatban, amikor beléptünk a sárgára vakolt épület, az Izabella nyolcvanhét kapuján. A régebben valószínűleg nem is akármilyen, kétszintes ház iszonyú elhanyagolt állapotban volt, málladozó vizes falak, lepottyant csempék, aládúcolt függőfolyosó. Sötétedett, hűvös is volt, de azért hátra mentem megnézni az udvart, és azt láttam, hogy a végében valami kocsisín-szerűség van, valószínűleg itt tartották hajdan az urak a hintót, meg talán a lovakat is, de hát ez rég volt.

A régies házban - bár elég magasak az emeletek - lift nem volt, helye se lett volna. (Nem jártam ott azóta, de úgy hírlik, a privatizálások után - amit mi nem tudtunk kivárni - valahogy összekötötték a 85-ös házzal, és onnan liften föl lehet jutni a mi házunk emeleteire is). Fölcaplattunk hát a másodikra. Kis előtér, balra vécével, beljebb egy hatalmas étkező, baloldalán, közvetlenül mellett sötét üvegű, sehova nem vezető vakablak, amely egy szűk hátsó udvarra nézett volna, ha látott volna bárki is valamit a téglákon keresztül. Az előtérből átjárás volt az úgynevezett cselédszobába, illetve azon túl a hatalmas konyhába. Ha beljebb mentünk a szobák felé, jobbra is volt egy keskeny átjáró, amelyik egyenesen a konyhába vezetett. A középső szobán hatalmas szárnyas ajtó. Mindez elég impozánsnak is tetszhetett volna, ha nem látom, hogy minden olyan borzasztóan elhanyagolt, érződik, hogy egy magányos és kis könyvkereskedelmi fizetéséből éppen csak megélő asszony lakja két kislányával, akik persze nem elég erősek és nem is elég ügyesek, szóval nem igen felkészültek ahhoz, hogy egy ekkora lakást rendben tartsanak. Hiányzott a pénz és az erő.

Említettem a hallból a konyhába vezető, keskeny átjárót. Fölötte egy fából (nem is tudom, minek nevezzem) valami polcféle, de olyan, amiben kicsit össze húzódva akár egy ember vagy két gyerek biztosan elfér. Először azt, hogy a műszaki tiszt apuka barkácsolt búvóhelyet a kislányoknak. De aztán kiderült: ez a századosi rangban lévő családfő magának épített búvóhelye volt. Fölmászott oda kíváncsian a kamasz fiam, ki is próbálta, és ott fent a falban egy kartondobozból szerkesztett szekrénykét talált, benne apró gyufaskatulyákból kialakított fiókocskák, a fiókokra ragasztva különféle feliratok: mondások, viccek, versek, talán még receptek is. Ez a jó szándékú, tulajdonképpen szeretetre méltó, jámbor katonatiszt nem volt százas, vagy mondjuk inkább gyengédebben: megőrizte és használta gyermeki és gyermeteg lelkét. Amíg itt és együtt laktak, láthatóan visszavonult a családjától, felmászott az átjáró fölötti búvóhelyére, ott élte a saját, igencsak magának való életét.

Reménytelen látvány tárult a szemünk elé, elakadt a szavam, amikor körülnéztünk. Megittunk egy kávét, aztán elbúcsúztunk. El ne felejtsem: addigra Julikám úgyszólván megegyezett Zsuzskával a cserében. Ahogy caplattunk lefelé a sötét lépcsőházban, azt kérdeztem

a feleségemtől: te ezt komolyan gondolod? Persze, mondta, majd meglátod, mit lehet kihozni ebből az elhanyagolt, de alapjában csodás beosztású, remek lakásból. Három szoba, hall, személyzeti, nagy konyha... Nekem a fürdőszoba képe jutott eszembe meg a fürdőszobából nyíló, sehová nem vezető ajtó, ott nyilván valamiféle folyosó lehetett régebben, amelyen keresztül a háztartási alkalmazottak – ahogy akkoriban mondhatták: a cselédség – járhatott át a saját cselédlakásból. Ez most a szomszéd egyszobás lakása volt egy öreg nénivel, akivel rögtön találkoztunk, meg az unokájával, aki igen furcsa benyomást keltett. Nem ott lakott, de elég gyakran járt a nagymamához, ott is aludt, mígnem a néni (nem sokkal azután, hogy odaköltöztünk) meg nem halt. Akkor ez a fiú, valamilyen Józsi örökölte a lakást, és elég furcsán viselkedett: néha magányos üvöltést hallottunk, de olyat, hogy beleremegtek a falak is. Normális pillanataiban megvolt önmagában.

Ezt az úgynevezett garderobe-folyosót mi később raktárnak, lomtárnak használtuk.

A cserében, ami eléggé bonyolult volt, mert egyrészt jóval kisebb lakást, de tulajdont cseréltünk a hatalmas tanácsi lakásra (ma úgy mondanánk: önkormányzati), a fiamat édesanyámhoz jelentettük be, hogy alkalomadtán örökölhessen a Péterfy Sándor utcai egyszobás lakást. Sajnos ez viszonylag hamar, ezerkilencszázkilencven őszén bekövetkezett, de ez egy másik történet.

Drága feleségem úgy gondolta (és voltaképpen így is lett volna rendjén), hogy a lakást annak kell rendbe hoznia, akié – azaz, ha a tanácsé (az államé), akkor a bérlőnek jogos elvárása, hogy legalább a legfontosabb munkálatokat vállalják, illetve fizessék ki a bérlőnek. Nyilván nem mindent, mondjuk a cserépkályhás fűtés átalakítását modern gázfűtésre vagy pláne cirkóra (szerettünk volna), már luxusigénynek számított, de mondjuk a szobák festését, a nyílászárók javítását illetve cseréjét joggal elvárható módon az államnak kellene megoldania.

Gondoltuk mi, naivan.

A cserénél azt is figyelembe kellett venni a gyermekünk átjelentésén kívül, hogy Tibor, a volt férj költözik majd a mi kőbányai lakásunkba, Zsuzsiék mennek a mamához, a Felső-Erdősorba. Szerencsére Zsuzsinak köszönhetően kiváló ügyvéd és kellemes, finom úriember

intézte a cserének a jogi részét: ekkor ismertem meg Dornbach Alajost, aki a Márkus család régi jó barátja volt.

Csapongok.

Dornbach-hal később – amikor mi már a Népfürdő utcában laktunk - ha nem is baráti, de jó kapcsolatba kerültünk. Többször kávéztunk együtt valahol a belvárosban, a Nádor utca környékén, és bejártunk a Szadesz Mérleg utcai központjába, amelyik korábban a kommunista párt (MSZMP) belvárosi székháza volt. Akkoriban sokat foglalkoztam viccekkel, és próbáltam meggyőzni Lojzít (mindenki így hívta az országgyűlés alelnökét) arról, hogy a sok száraz és többszövevényes választási propagandaplakát, szórólap helyett vagy mellett adjon ki az SZDSZ egy olyan vicclapot, amelyikben megcsipkedi az ellenfeleit, de ugyanakkor kellően önkritikus is, önmagával is tréfálkozik.

(Viccpart még nem létezett). Dornbachnak tetszett az ötlet: nekem akkorra már megjelent a Nagy vicckönyvem első kötete - korai vicckönyveimből született később a minden képzeletet felülmúló sikerű Legnagyobb vicckönyv. Erre alapozva meg persze humoros írásaimra is, úgy véltem, meg tudnék birkózni egy - ráadásul csak alkalmi - politikai vicclap szerkesztésével. Olyasmire gondoltam, amilyen valaha a Szabad Száj volt, vagy éppen a legnehezebb időkben, 1944-ben bátran megjelentetett Pesti Posta.

Nos, a hölgy (a nevére nem emlékszem) szinopszist kért, de én a rövid beszélgetés alatt éreztem, hogy őt egyáltalán nem érinti meg az én javaslatom. Megcsináltam azért az elképzeléseim vázlatát, be is vittem és odaadtam ennek az asszonynak, de egy percre sem reméltem, hogy valaha is vissza fog hívni. Csalódtam egy kicsit az SZDSZ-ben, amelyiket amolyan első számú kedvenc pártomnak tekintettem - valahol az *mszp* és a és a *szadesz* között félúton lebegtek aktuális politikai elképzeléseim. (Fogjátok rám, hisz elfogadom: szoclib voltam és talán vagyok is).

De vissza a lakáshoz. Már átjelentkezve, szépen elmentünk a HKI-hoz (magyarul az ingatlankezelőhöz), és elkezdtük sorolni, mi mindent szeretnénk javítani, felújítani.

A fiatalember, a körzeti ingatlankezelő, ahogy én előre sejtettem, szinte kinevetett bennünket.

- Maximum egy tisztasági festés... Esetleg a parketta... na, nem a cseréje, csak a javítása. - Feleségem le volt sújtva. Nem erre számított.

- De hát...

Nem fejezhette be, az ingatlan tulajdonosa (azaz az állam megbízottja) még hozzátette: - Azt is leghamarabb fél év vagy egy év múlva.

- Ilyen körülmények között nem lehet itt lakni – rémüldözött Julika.

- Sokan laknak így... Meg még ígyebbül... - Aztán magyarázatként hozzátette: – Tudják nagyon sok beköltöző, aki hát... nem az idén barnult le, közülük sokan visszaélnék azzal, hogy mi fizetjük ki a lakásfestést, ő pedig pár hónap múlva szépen átpasszolja másnak, és lelép. És akkor még örülnünk kell, hogy nem szedte fel a parkettát, nem csinálta le a falat. Szóval nekünk óvatosnak kell lennünk. Megértem a maguk helyzetét persze, talán hamarabb kellett volna érdeklődniük, és nem a szerződés aláírása után.

Az volt csak a szerencsénk, hogy Kőbányáról még nem kellett kiköltöznünk. Zsuzska és a lányai átköltöztek a mamához, de férjük még ott volt az Izabella utcai lakásban. Azt hiszem, a legszívesebben mindig is ott maradt volna, de persze egyedül, fent, az átjáró fölötti búvóhelyén. Így hát még egy darabig a Bánya utca maradt otthonunk, volt fedél a fejünk fölött.

Este leültünk megbeszélni, mit tehetünk ezek után, és akkor én azt mondtam feleségemnek: Van egy Karinthy-humoreszk, amely szerint mindenki ismer valakit, aki szintén ismer valakit, így aztán megfelelő kapcsolatokkal el lehet jutni bárkihez is. Úgy emlékszem, Karinthy e módszerrel öt vagy hat lépésben el tudott jutni az Egyesült Államok elnökéhez. Most ezt miért mondod? - nézett rám bosszúsan a feleségem -, van kedved humorizálni ebben a helyzetben? - Humorizálni éppenséggel nincs kedvem, bár gúnyolódni volna, de sajnállak. Sajnálom magunkat. Nem gondoltuk mi ezt végig. Tehát csak azt akartam mondani, hogy mint Karinthy írta, mindenki ismer valakit és minden valaki ismer még valakit... Azzal elővettem a telefonregisztert, és kezdtem sorra hívni azokat az ismerőseimet, akikről tudtam vagy sejtettem, hogy itt-ott jó kapcsolatokkal rendelkeznek. Talán a harmadik hívás Zoli barátom volt. Megkérdeztem, nem ismer-e véletlenül valakit a kerületi ingatlankezelőnél, mert nagy szarban vagyunk. Az első szava: dehogynem. A műszaki igazgató, aki a kerületben az első ember, kifejezetten jó barátja. Abban maradtunk, hogy beszél vele, elmeséli, mit szeretnék kérni, aztán visszahív. Ez másnap meg is történt. - Holnap délelőtt tizenegykor vár az irodájában. Jó az időpont?

Hát ebben a helyzetben milyen időpont ne lett volna jó?

Ami ez után következett, igazán jellemző volt a Kádár-korra (hasonlóképpen az Orbán-korra is). A műszaki igazgató azonnal helyet mutatott hatalmas íróasztala előtt, kinyitotta a mappáját, és azt mondta: - Mit szeretnétek? - Hát nyögtem ki - , először is egy alapos tisztasági festést végig az egész száznegyvenhárom négyzetméteren. Meg persze az ajtók felújítását.

A főnök gondosan jegyzetelt, itt megállt rám nézett: - Kérsz egy kávé? Kértem, és elszemtelenedtem. Egyszerűen éreztem, hogy mindenre hajlandó, mert nem a költségvetésen, hanem a kapcsolatokon múlik valamennyi dolog teljesítése.

- Az a helyzet – soroltam -, hogy szeretnénk a függőfolyosóra nyíló konyhaajtót meg szüntetni, helyette parapet magasságig falat húzatni, és fölé valamilyen fényt beeresztő, de hangulatos katedrálüveget. A főnök jegyzetelt: - Tovább.

Belejöttem.. Korszerű cirkófűtésről lehet beszélni? - Egy részét tudjuk téríteni. Felírtam, mehetünk tovább. A legjobb budapesti gázszerelő vállalkozó kapja a munkát. Kiváló szakember. Örmény.

- A fürdőszobát át kell alakítani. És persze újra csempézni. Ahogy a konyhát is. És a parketta is nagyon előregedett, le kéne mindet cserélni. Rendben - mondta az igazgatóhelyettes, és a szeme se rebbent. – Egy részét tudjuk téríteni: a legolcsóbb csempe áráig.

Nem folytatom, amit csak kértem, mindent felírt, és hozzátette:

- Ha még valami eszetekbe jut, jelentkezz bátran...

Bátran jelentkeztem. És mindig eszembe jutott valami plusz. Illetve hát többnyire nem nekem, hanem az én Julikámnak. Én meg rohantam az OTP-hez hitelért. Bátran tettem, addigra szépen elindult Editorg nevű kiadói géemkánk, már az első évben is több pénzt hozott, mint az éves osztályvezetőhelyettesi fizetésem.

Jöttek a mesterek annyian, hogy szinte egymásba ütköztek. A legtöbben nagyon szépen dolgoztak. Remek kőműves és burkoló csapat törte fel az aljzatot és cserélte újra, szebbre a lapokat; felfalazták a konyhai bejáratot a folyosóról úgy, ahogy elképzeltük. Nagyon mutatós, színes katedrálüveg került a lichthoffra néző (illetve nem néző) vakablak helyére. Aztán jött a szobafestés. Az első festőbrigád főnöke egy nap után ellopta a kőművescsoport vezetőjének Kanga nevű, értékes, falfúróját, és zálogba csapta. Azzal

eltűnt. Akkor Popey, a szakállas kőműves főnök, aki úgy rakta le a konyhai csempéket elegáns porcelán színű nadrágban, hogy egy pötty nem maradt az öltözetén. Különleges figura volt, később is egész jó barátságot kötöttünk. Popey gondoskodott új szobafestőkről, volt köztük egy Elek nevű, aki csak úgy tudott dolgozni, csak úgy tudott megmaradni a létrán, ha előtte legalább két Unicumot bekapott. Azt mondták, hogy józan korában (ha volt ilyen), azaz pár évtizeddel korábban kiváló templomfestő volt, ami azt hiszem, a festő szakma csúcsa. Hát akkor már, amikor nálunk dolgozott, túl volt ezen a időszakon. A fiam szobájába egy hatalmas posztert rakattunk vele az ágy fölé. Akkor már a fiam ott aludt, be volt rendezve a szobája, és talán az első éjszakáján hatalmas dübörgésre ébredtünk. A fiam be volt takarva a falat elhagyó, hatalmas poszterrel. Persze azonnal elkezdtek keresni a templomfestőt, meg is találtuk a harmadik kocsmában. – Elek, baj van, leesett a poszter. - Leesett? Leesett? - csodálkozott Elek, majd kért még egy Unicumot, és feljött újra-alapozni és ragasztani. Most már föl mert menni a létrára.

Akkor még nálunk lakott Tibor, akinek Kőbányára kellett volna költöznie. Gondosan, kétoldadról kulccsal lezárta a személyzetihez vezető ajtókat - és azzal elveszett. Talán szolgálatban volt, nem lehetett tudni, mindenesetre a gázszerelőknek a csöveket át kellett vezetniük azon a szakaszon is az ajtók fölött. Mi volt mit tenni: úgy ahogy volt, fittyet hányva a zárt ajtókra, a mennyezet alatt a falat átfúrták, átvezették a konyháig a csöveket, és amikor Tibi két nap múlva megjelent és kinyitotta az ajtaját, egy székre gondosan rárakott tisztí zakója alig látszott ki a törmelék alól.

Kalandos volt ez az egész. Ahhoz, hogy a fiam szobájára ajtót válogassunk (amelyből a konyhára lett közvetlen átjárás), egy kicsit bele kellett nyúlni a kéményjáratba is. A járat szabálytalan ferdeségét a kéményseprők nem akarták elfogadni, de szerencsére itt is sikerült megtalálni, Géza barátom révén, a szocialista összeköttetést a kéményseprő vállalatához. Kiszálltak, valamit igazítottak talán, ellenőrizték az égéstermékét, hogy hogyan száll el a korom, aztán jóváhagyták a kéményigazítást.

Elég sok időbe telt, amíg tényleg lakhatóvá tette a feleségem ízlése ezt a hatalmas, gyönyörű, nagypolgári lakást. Az egyik szobának a teljes nagy falára úgy rakattunk könyvespolcot, hogy a Julia megvette

bontásból az Állami Könyvterjesztő vállalat, azaz munkahelye egyik boltjának éppen szétdarabolt polcrendszerét. Impozánsan mutatott, különösen mert cserepartnerünk, Zsuzsi nem tudott mit kezdeni a hatalmas zongorával, és otthagytta nekünk, mintegy szobadísznek. Mire használta volna egy botfűlű házaspár? A fiam Gábor, avagy közkeletű becenevén Zsömi, néha leült játszani a kissé lehangolt zongorához, és - bár egy kézzel vagy csak két ujjal, de - nagyon jól, felismerhetően játszott slágereket. Mondtam is sokszor, hogy ez a gyerek valóságos Seress Rezső, merthogy az sem ismerte a kottát, mégis világsiker lett a dalaiból.

1984. november 25-én (házassági évfordulónkon) nagy lakásavató bulit tartottunk, amelyikre meghívtuk pesti és salgótarjáni barátainkat. Régi vágyam volt ez: a nemrég megtanult - volt már erről szó - kínai főzési tudományomat egyszerre sok emberrel megismertetni - és persze elismertetni. Ott volt Erdei Grünwald Misi barátom a feleségével, Pannikával, Dunai Tomi Tücsivel (aki a buli java részében visszavonult egy sötét szobába és ott aludt, amiképpen Bencze Ica és Maros Gabi is (akkor még együtt voltak) elhozta a kislány Gabikát, aki talán ugyanabban a szobában alukált, ahol Tamás felesége. Kik voltak még? Zeneszerző barátom, Balázs Árpi és Ágika, a felesége, meg persze Csapó Karcsi népdalénekes Tündivel, és Salgótarjából Varga Tibi és Évike, Bódi Tóth Elemér a feleségével, aztán persze Juli húga, Zsuzsi Gyurival (akkor még ők is együtt voltak) - egyszóval szép nagy csapatra főzhettem kedvenc kínai kajáimat: sertéshúsos kell levest, persze édes savanyú sertést, chop sueyt, mandulás csirkét, meg persze a nagyon munkás de látványos, nyolcízű rizspudingot amelyről Szántó Péter a kínai főzőiskola mestere azt írta: „Ehhez a talán leglátványosabb édességhez voltaképp minden jó ami édes és nem mozog.”

A vacsorának - nyugodtan mondhatom - sikere volt. Még tapsot is kaptam (én, a színészekről!), amikor az ovális jénait egy tálcán hasra fordítottam a nyolcízű rizspudinggal. Látványos édesség volt - és az íze sem akármilyen.

Először Maros ült a zongorához, később Balázs Árpi, Dunai Tomi is elhozta kedvenc hangszerét, klarinétját. Remek hangulat alakult ki - bár a Tarjánból jött barátok kicsit csöndesek maradtak - talán az ismert művészek miatt elfogultak lehettek? Nem tudom. A János vitézt énekeltük - kissé oroszosított változatban. Ezt talán

szegény Juhász Jácint hozta be valamikor egyik közös vacsoránkra. *Ja rogyilasz v kukurucu, tam misla engem, menya imja jó parasztos,nu já nye szégyellem. Vö-vö k gyerevnyu, na édes Ilusku, menya zavut, menya zavut Ivan Kukurucu.*

Még nem volt (bár már létezett) a környezetünkben videókamera, és akkor ott – sajnos - fényképezőgép sem. Kár. Meg kellett volna örökíteni azt az estét. Alig néhányan élünk már a társaságból.

Szada, Szánkó utca

A fiam kivitt a nyaralónkhoz.

Csodálatos most a kert. Itt megmaradt a vakító hó, fent szinte mosolygott a fákra a gyenge téli nap. Éles volt a levegő, szinte vágta a beteg tüdőmet.

Gyönyörű volt a táj.

Én meg most próbálom eladni szadai házunkat, amelyikről felejthetetlen sógornőm, Zsuzsika azt mondta, mikor először látta majdnem készen, hogy valóságos kis kastély! Pedig az egész alig több 80 négyzetméternél, a felső szinttel együtt. Viszont olyan terasza van, ahonnan csak a nagyra nőtt fák miatt nem lehet már túl messzire ellátni. Ez a ház önmaga mintegy 300 négyszögöl, tehát több mint ezer négyzetméteres hatalmas területével valóban messze a legszebb fekvésű az egész környéken. Hogy miért készülök eladni? Nem csak azért, mert nem tudom a hatalmas területet megművelni, de egyedül ott lakni vagy akárcsak egy éjszakát is eltölteni semmi kedvem. Éppen elég, hogy rendszeresen, legalább hetenként egyszer ki kell oda szaladni, körülnézni a veteményesben, amit Feri gondoz, akire rábíztam a kert átmeneti rendben tartását. Meg hazahozni az idén megtermett cukkinit, patisszont, paradicsomot (ezeket mindig termesztettük, mert nagyon jó volt, hogy csak ki kell sétálni a kertbe, mindig van felszedhető termés, éppen csak le kell hajolni - na ez se nagyon megy már -, és máris ott van helyben az ebédnek való java). Sokszor mondtuk is: kár, hogy csirkét nem lehet a földben, magról termesztani.

Valahol már említettem, hogy Szadát a fiamnak köszönhetem. Ő udvarolt egy lánynak, akinek a szülei Gödöllőn laktak, és Szadán, a Dózsa György úttól lefelé volt kertes nyaralójuk. Fiam sokszor vitette ki magát hozzájuk, összebarátkoztunk, jól is éreztük magunkat náluk: finom ebédrel kínáltak,

ihattunk jó borokat vagy sört, és körbejártuk a környéket. Feleségemnek nagyon megtetszett ez a falu, valóban nagyszerű adottságokkal rendelkezik. Megkértem megkértük Lajost, vendéglátónkat, akinek jó kapcsolatrendszere és környezetismerete volt ott, lévén ő volt a járási rendőrfőkapitány, nézzen körül, keressen nekünk telket. Keresgeltünk több helyen, néztünk még gyümölcsöst is, épülettel, de valahogy egyik sem felelt meg álmainknak. Aztán egyszer Lajos telefonált, hogy most menjünk ki, mert parcellázzák az elhanyagolt területet a szőlőhegyen, és szinte ingyen lehet hozzájutni egy-egy telekhez. Ő és a tanácselnök (később polgármester), Nádasky vittek föl minket a kiválasztandó területet megtekinteni. Hatalmas pusztaság, néhány nagyra nőtt ecetfával - és gyönyörű kilátás a vidékre. Szinte Gellérthegy magasságában van ez a terület a Margitán. A felső rész nagyon megtetszett Julikának. Egy nem túl minőségi erdősáv aljában volt, az erdősáv ecetfákból meg gyenge akácokból állt. Fölötte újabb elhanyagolt sík (bocsánat lankás) terület feküdt, azt is éppen parcellázták. Nekem is tetszett az egész, de előre féltem attól, hogy mennyi nem nekem való, szokatlan munka vár majd rám, ha ezt a tanyát megvesszük. Pontosabban kibéreljük, mert a tanács úgy adta bérbe 50 évre, hogy csak egészen csekély összeget kellett lefizetni, és utána havi párszáz forintokért bérelhettük az egészet. Hamar belementünk, így legalább elmondhattuk, hogy van egy telkünk. Ki is jártunk oda, eleinte vittünk magunkkal hűtőtáskában ennivalót, sört meg persze sörnyitót, és ügyes kezű kisfiam az ott talált fadarabokból meg ebből-abból, barkácsolt egy asztalfélét az ecetfák alatt. Ott ültünk le, ott ebédeltünk, és gyönyörködtünk - a nagy semmiben. Hogy ne kelljen mindig mindent kicipelni, a legfontosabbat, a sörnyitót felakasztottam az ecetfa egy csonka ágára (aztán az az ecetfa megnőtt, 2-3 évvel később még látni lehetett a magasban a sörnyitót, de elérni többé már nem sikerült).

Így éltek nomádék nyári ünnepnapokon, s közben elkezdtek a maguk szerencsétlen és tapasztalatlan városi módján a földön is dolgozni. Először is kialakítottunk egy lombsátrat, ahová el tudtunk rejteni szerszámokat úgy, hogy illetéktelenek ne nagyon tudjanak rátalálni. Vettem egy gyalogsági ásót, meg csákányt, kapát, gereblyét, hozzá nyelet, hogy elkezdhessük kikapálni a magasra nőtt gyomot. A kapát otthon állítottam össze, belefáragva a nyelét – de így sehogy sem fért be a kocsiba, tehát azonnal ketté is kellett törni. Ahogy a gereblyét is.

Akkor úgy döntöttem, kell venni fűnyírót. De minthogy villany még nem volt a környéken, csak egy „kézihajtányos” nyírómasinát, tili-tolit vettem, amivel legközelebb keskeny utat lehetett vágni a gazban. Persze ettől még a gyom

makacs gyökere bent maradt a földben.

Amikor legközelebb kimentünk, megállapítottuk, hogy már nem vagyunk egyedül. Alattunk szenesen feketéllett a hajdani gyom, és mi azt mondtuk, hogy igen, itt olyasvalaki bérelt telket, akinek van mezőgazdasági ismerete és gyakorlata. Mígnem egy másik szomszéd el nem mesélte, hogy az alattunk lévő telek újdonsült tulajdonosa nemhogy nem gyakorlott kertész, éppen ellenkezőleg. A gyomirtásnak egy sajátos módjával próbálkozott: tüzet gyújtott, felégette a tarlót - a teljes gödöllői tűzoltóságnak kellett kivonulni, hogy eloltsa az erdősávot is veszélyeztető, hatalmas tüzet. Később, amikor már konszolidált viszonyok kezdtek kialakulni körülöttünk, a „gyújtogató” (ahogy eleinte neveztük) Repkényi Gyuri, korai haláláig egyike lett a legjobb barátainknak. Akárcsak az alatta lévő telek tulajdonosa, az ezermester Markó Zoli. Olyan kapcsolat és olyan barátság alakult ki végül hármunk között, ami szokatlan volt már abban az időben is. Ha valami gondom támadt, Zoli is, Gyuri is azonnal rohantak segíteni. Márpedig támadt elég. Ahogy említettem, nem voltam a mezőgazdaság szakavatott ismerője, annak ellenére, hogy több mint fél éven keresztül dolgoztam a termelőszövetkezetek országos tanácsában, ott segítettem a téeszek lapjának, a Mezőgazdasági Szövetkezeti Életnek igazi újsággá alakításában.

Lassan-lassan nekiálltunk a teleknek. Ástam (akkor már rosszabbodó derékka), persze egyszerre csak keveset bírtam. Olyan kemény volt a föld, hogy csákánnyal kellett feltörni a gyomos talajt. A csákány gyakran megpendült, ilyenkor egy-egy beton cölöp bukkant ki a föld alól. Igen, itt korábban szőlő volt, és a sorok szélén ezeken a kötuskókon állhattak a vasrudak, amelyekre a drótot feszítették. Szép szabályos rendben növekedhettek itt a szőlők, érhettem őket a telibe kapott nyugati napsütés, nem is értettük, miért hanyagolta el a szövetkezet (állítólag a Rákosmente téesz birtoka volt), de jó, hogy elhanyagolta, mert így juthattunk telekhez.

Nem részletezem, mennyit kínlódtunk ezzel a földdel, miközben jól tudtuk, hogy sziszifuszi munka, hiába lesz kész, újra és újra neki kell látni a gondozásnak. Julikám egy sámlin ülve, egyenként húzogatta ki a makacs gyomokat, hatalmas száraz kupacok sokasága állt a telek végében, ezeket valóban el kellett égetnünk, amikor többé-kevésbé kiszáradtak. Meg is tettük, úgy, hogy előtte alaposan körbe locsoltuk a kupacokat (még letről, a közkútról hordva a vizet, nehogy tovább terjedjen a tűz, mint Gyuriéknál). Aztán amikor már beláttuk, hogy nem győzzük munkával, szereztünk a faluból egy traktorost, aki végigszántotta az egészet. Tyúktrágyát hozattunk rá - aztán jött a tél, és

amikor tavasszal kimentünk, tapasztalhattuk, hogy még gyomosabb lett a föld, szinte reménytelenül.

Ez a Szada-Szőlőhegy eléggé kies volt még akkor (mára: belterület). A mi lejtős Szánkó utcánkban összesen nyolc telek volt. Alattunk Gyuri, azután Markó Zoli. Alattuk még egy pasasnak volt egy sokáig beépítetlen kis kétszáz öles telke, őt kiskgazdának hívtuk, mert valószínűleg (ő mondta) a kiskazda pártnak dolgozott. Kiskgazdasága persze a telkén nemigen látszott, annyira elhanyagolta, hogy még a gyomot sem kaszálta le soha. Velünk szemben az üres telekre egy furcsa figura költözött. Svéd állampolgár, aki valaha, amikor ez még disszidálásnak számított, KISZ-titkárként jutott ki csoportot vezetve, és felejtette magát Malmöben. Mi akkoriban még minden új ismerősnek örültünk, hiszen viszonylag fiatalok voltunk, és jólesett a társaság. Ha van, akikkel esténként leülhetünk valahol, tüzet gyújthatunk, sütögethetünk. Jó volt ott lenni: meséltünk vidám történeteket vagy éppen (és ez az én feladatom volt többnyire) régi vicceket. Ez a pofa, akit mi egyszerűen csak *A Svédnek* hívtunk, eleinte nagyon hálás volt a társaságért, vicceinken magát hanyatt vetve röhögött, sőt, mondta is, mennyire örül, hogy ilyen jó csapatba került.

Egyszer - még az Izabella utcában laktunk - nyirkos, télies novemberi idő volt, mindenütt felfagyott az úttest. Valamiért engem keresett, nehezen talált meg, hiszen csak a nevemet tudta, meg azt, hogy az Izabella melyik részén van a lakásunk. Végül is ránk bukkant, elintéztük vele, amiért feljött (valamit alá kellett írnom tanúként, amit másnap el kellett vinnie a szadai önkormányzathoz). Kiderült, hogy föl akar menni a telkére, vagy itt akar aludni az Izabellában, a túloldalon. A szakadt öreg Volvójában. Ónos eső esett, rossz volt kinézni az utcára is, hát felajánlottuk neki, ne fagyoskodjon odalent, aludjon minálunk, van itt elég hely...

Ott maradt hálálkodva. Természetesen vacsorával, másnap reggelivel is kínáltuk. Nem győzte megköszönni a vendéglátást, hálából ott hagyott nekünk egy olcsó faliórát meg egy svéd pornókazettát. Úgy tettünk mintha örülnénk, ő pedig elment, remélve, hogy följut a hegyre, mert igen síkos lett az út a furcsa ónos esőtől.

Sokáig nem találkoztunk, aztán tavasszal ismét megjelent, de ez már egy másik ember volt: aki mindenbe belekötött, amit a szomszédjai műveltek. Közben ő is felhúzott ott, a hatalmas telke közepén egy kalyibát. Csak akkor döbbentünk rá, hogy ez az ember nagyon fél valamitől, menekül, amikor már rég eltűnt a környékről, eladva tanyáját, és az új tulajdonos, építkezni szándékozva, lebontotta a fakunyhót. Ez a szerencsétlen ember – derült ki -

komoly pincét ásott magának, és ott lent rendezkedett be, ott volt a túlélő csomagja, sőt, állítólag egy gázálarc is.

Persze csapongok. Szada. Talán már valahol leírtam: a feleségem azt mondta, ez az ő *választott* szülőfaluja. Imádta.

Először zártkertnek számított: csak harminc négyzetméteres, úgynevezett gazdasági épületet engedélyeztek ráépíteni. Ezt is sikerült nekünk praktikusán berendezni, mégpedig úgy, hogy a kevés négyzetméteren volt egy nappali (ami kinyitható ágygal egyúttal hálószoba is volt), de volt rendes konyha, kamra és fürdőszoba vécével, sőt - bár még nem volt bevezetve a víz sehol – mi fürdőkádas-mosdós helyiséget építettünk. Mindenesetre. (Ezt is megoldottuk később, kútfúrás után, egy átemelő szivattyúval. Leszerelttük az addig használt, fizikailag igen fárasztó Norton kutat. A kút lekerült a föld alá, egy betonozott verembe)

Csapongok. Télen Szada mindig jégverem volt, részben anyagi okok miatt soha nem gondoskodtunk valódi télies fűtésről, hiszen nem jártunk ki téli időszakban. Általában a május közepe volt az az időpont, amikor először aludtunk kint Julika legnagyobb örömére. Én sose voltam annyira oda Szadáért mint ő. Pedig azt hittem, hogy ha eladjuk a házat, még egyetlen egy pár napos utazásra (ami nagyon hiányzik nekem most már 10 éve) lesz erőm. Ember tervez...

Vissza Szadára. Bár nem szerettem, nem rajongtam a kerti fizikai munkáért, és ott mindig volt mit tenni, nagyon szerettem kint lenni addig, ameddig a barátaim is ott éltek, ott voltak. Azok a séták sokakkal, a közös ebédek, vacsorák, borozások! És közben nevetgélni, megvitatni a politikai helyzetet, egyáltalán: együtt lenni. Felejthetetlen esték, éjszakából éjszakába nyúló röhögések - mindez a régmúlt, mert Zoliék elköltöztek, Repkényi Gyuri meghalt, Grivant Pali meghalt, Magdi a felesége hamarosan utána ment. Újak költöztek az utcába, fiatalok, akikkel a köszönéseken kívül semmi kapcsolatunk nem volt az utóbbi években. Magunkra maradtunk - de még Julikával.

Biztosan leírtam már, most megismétlem: a 30 négyzetméteres, úgynevezett gazdasági épület jól berendezve már állt, amikor kettőezerben úgy döntöttünk, hogy némi OTP hitellel és egy véletlenül nagyon sikeres könyvem jogdíjából elindítunk egy komolyabb építkezést. Azaz: a kis épületre ráhúzatunk egy felső szintet is. A tervek akkor már készen voltak, hiszen feleségem már évek óta ábrándozott erről a bővítésről. Egy tervező építészmérnök nővel dolgoztunk (és így helyes mert mi is részt vettünk az tervezésben, legalábbis az ötleteinkkel és a véleményünkkel.) A hölgy a legjobb szándékkal sem tudott kilépni a szokásos falusi házikók világából. először olyan terveket rakott elénk (holott mi kértük,

hogy a tetőben legyen valami gömbölyűség), amelyek a szokásos falusi házakra emlékeztettek, a családi háznak nevezett Kádár kockákra. Többször jártunk nála, valamit mindig alakított egy már- már szinte kész látványterven, amire feleségem azt mondta: – Na ez az amit nagyon nem szeretnénk. A hölgy nem vette zokon, értette a feladatot, és pár hét alatt megcsinálta azt a gömbölyded gyönyörűséget, amit aztán kétezer áprilisa körül, amikor a tetőácsolat készült, ugyancsak megcsodált minden rokon, ismerős, szomszéd. Aki készítette, az ácsmesterség művésze volt, nem felejtettem el a nevét, könnyű volt megjegyezni: Kisfaludy Károlynak hívták.

Egy kicsit fáj a szívem, hogy meg akarok szabadulni Szadától, mert szép nyarakat töltöttünk ott, és a gyerekekkel lenni, akiknek így már külön-külön szobájuk is volt, maga volt a boldogság. Mindettől most el kell válni, ahogy hamarosan az élettől is.

Sok írásom született Szadán, a lenti nappali asztalán, innen küldtem írásokat a 168 Órának, ami akkor a legjobb hetilap volt, a Népszavának, amelyik ugyancsak rendszeresen közölt. Ezek később kis kötetekben is megjelentek, nem túlzottan nagy példányszámban. Itt írtam meg *A csöszmődi borszálló* című satirikus regényemet, nem túl nagy sikerrel, pedig nagyon reménykedtem benne. Tudniillik nem tudok jobb satírárt az orbáni világról, pedig még az első kormánya alatt született, mely a maihoz képest szolid diktatúra volt, a maihoz képest szolid korrupciókkal. Ez a regény lényegében arról szól, hogy egy falusi cigányember telkén kutat fűrnak, és a kútból víz helyett vörösbor tör felszínre. Hát erre aztán sok aktív pénzvadász segítségével és közreműködésével szállodát is építenek, amelyet maga a miniszterelnök (a regényben Lovasdinak hívják és a németek németesen ejtik a nevét) avat fel. El lehet olvasni talán valahol még kapható használt könyvet árusítóknál.

Csapongok.

Fehér a kert. És én a régi nyarakat látom. A gyerekeket, ahogy lelkesen pancsolnak a felfújható kis medencében. Ahogy lelkesen szedik a ribizlibokrokról a beérett gyümölcsöket. Nem is bokrok, fák voltak azok, éppen olyan magasságra nőttek hogy Rencsi és Ádám fel tudjanak nyúlni a bogyókért, le tudjanak szedni egy pár szemet. És dobjanak belőle a lelkesen utánuk járó, nagyon buta de nagyon kedves spánielek, Szuszikának. Látom unokáimat a nekik készített kis játszótéren a homokozóban, vagy éppen a magasra lendülő hintán. Micsoda boldogság volt! Úgysem jöhet már vissza. Vajon, ha eladjuk Szadát és én még félig egészségesen élek, lesz-e volna e erőm visszajönni ide és megnézni a más birtokát? Ami az enyém -a mienk - volt sok-sok éven keresztül.

Ámen.

Itt a vége(m).
